

TESEV Dış Politika Programı

Ortadoğu'da Türkiye Algısı 2011

Mensur Akgün, Sabiha Senyücel Gündoğar

TESEV
DIŞ POLİTİKA
PROGRAMI

Ortadoğu'da Türkiye Algısı 2011

Mensur Akgün,
Sabiha Senyücel Gündoğar

TESEV
YAYINLARI

Ortadoğu’da Türkiye Algısı 2011

**Türkiye Ekonomik ve
Sosyal Etüdler Vakfı**
Dış Politika Programı

Bankalar Cad. Minerva Han
No: 2 Kat: 3
Karaköy 34420, İstanbul
Tel: +90 212 292 89 03 PBX
Fax: +90 212 292 90 46
info@tesev.org.tr
www.tesev.org.tr

Yazarlar:
Mensur Akgün,
Sabiha Senyücel Gündoğar

Yayıma Hazırlayan:
Jonathan Levack, Gökçe Perçinoğlu

Yapım: Myra
Yayın Kimliği Tasarımı: Rauf Kösemen
Uygulama: Gülderen Rençber Erbaş
Koordinasyon: Sibel Doğan
Üretim Koordinasyon: Nergis Korkmaz

Basım Yeri: İmak Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Atatürk Cad. Göl Sok. No : 1 Yenibosna
Bahçelievler/İSTANBUL-TÜRKİYE
Tel: 0212 656 49 97

Baskı Adedi: 500

TESEV YAYINLARI

ISBN 978-605-5332-03-7

Copyright © Ocak 2012

Tüm hakları saklıdır. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı’nın (TESEV) izni olmadan bu yayının hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla (fotokopi, kayıtların ya da bilgilerin arşivlenmesi, vs.) çoğaltılamaz.

Bu yayında belirtilen görüşlerin tümü yazarlara aittir ve TESEV’in kurumsal görüşleri ile kısmen ya da tamamen örtüşmeyebilir.

TESEV Dış Politika Programı bu raporun hazırlanması ve yayınlanmasındaki katkılarından ötürü Açık Toplum Vakfı’na, KA Araştırma’ya, Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği’ne ve TESEV Yüksek Danışma Kurulu’na teşekkür eder.

İçindekiler

SUNUŞ, 5

TEMEL BULGULAR, 6

BÖLGEYE BAKIŞ, 7

Bölgesel Güvenlik, 10

BÖLGEDE YAŞANMAKTA OLAN DEĞİŞİM ALGISI, 14

TÜRKİYE VE ORTADOĞU, 18

Türkiye ve Avrupa Birliği, 22

İlişkilerin Kültürel ve Ekonomik Boyutu, 23

SONSÖZ, 25

METODOLOJİ, 26

DEMOGRAFİ, 28

Teşekkür

Bu projenin hayata geçirilmesinde, yürütülmesi ve yayına hazırlanmasında verdikleri istisnai destek için başta Bülent Kılınçarslan olmak üzere, Diler İnal, Seda Aras, Shirin Jahangir ve tüm KA ekibine; kısa zamanda mümkün olan en az hata ile raporun çıkması için verdikleri özverili çalışma ve tüm katkıları için Jonathan Levack ve Gökçe Perçinoğlu'na; baskıya hazırlanması esnasında yardımlarını esirgemeyen Erdem Aydın, Aybars Görgülü ve Ayşe Yırcalı'ya ayrı ayrı teşekkür ederiz.

Sunuş

Mensur Akgün & Sabiha Senyücel Gündoğar, TESEV Dış Politika Programı

Elinizdeki rapor TESEV Dış Politika Programı olarak üçüncüsünü gerçekleştirdiğimiz Ortadoğu’da Türkiye Algısı araştırmasının temel verilerini içeriyor. 19 Ekim-15 Aralık 2011 tarihleri arasında KA Araştırma tarafından bu kez 16 ülkede 2323 kişilik bir örneklemle telefon ve doğrudan görüşme metodu ile gerçekleştirilen araştırma, geçtiğimiz yıllarda olduğu gibi bu yıl da çarpıcı sonuçlar ortaya koyuyor.

Suriye ve İran başta olmak üzere bazı ülkelerde Türkiye’ye karşı duyulan yakınlıkta düşüş olmasına rağmen, Ortadoğu bölgesi genelindeki Türkiye algısının temelde değişmediğini görüyoruz. Araştırmanın gerçekleştiği ülkelerde katılımcılara seçilen ülkeler hakkında ne düşündükleri sorulduğunda; %78 destek oranı ile Türkiye’nin bu yıl Suudi Arabistan’ı bile geçerek ilk sırada yer aldığı görülüyor.

İsrail ile olan ilişkilerindeki gerginliğe rağmen katılımcıların %77’si Türkiye’nin bölge barışı üstündeki katkısını olumlu buluyor. Türkiye’nin Filistin sorununa katkıda bulunması gerektiğini düşünenlerin oranı ise %75. Türkiye’yi model görenlerin oranı da %61.

Bu veriler geçtiğimiz yıl elde edilen verilerle paralellik gösteriyor. Dolayısıyla bu yılki araştırmadan çıkarttığımız sonuçlar da daha önce çıkarttıklarımıza benziyor. Her şeyden önce, Ortadoğu’da Türkiye’ye duyulan sempati giderek yapısal bir nitelik kazanıyor ve Türkiye bazı tereddütlere rağmen bölgede model olarak kabul ediliyor. Görünen o ki, Türkiye’yi yönetenler, iktidarda bulunanlar büyük bir hata yapmadığı sürece bu eğilim devam edecek, bölge Türkiye’ye karşı sempati duyacak.

İkinci çıkarttığımız sonuç, Türkiye’nin dış politikasında son dönemde gözlemlenen sertleşmeye

rağmen arabuluculuk konusunda kendisine duyulan güvenin sürmekte olduğu. Üçüncü sonuç ise Türkiye’nin sadece bir siyasi güç değil, ekonomik güç olarak da algılandığı yönünde. Bölgenin en güçlü ekonomisi şimdi hangisidir, 10 yıl sonra hangisi olacaktır diye sordüğümüzda ise şimdi için Suudi Arabistan’dan sonra Türkiye’nin, 10 yıl sonrası için de ilk sırada Türkiye’nin gösterilmesi dikkate değer.

Burada “Arap Baharı” metaforu ile özdeşleşen değişim üstüne halkların ne düşündüklerinden de bahsetmek gerek. Her şeyden önce 16 ülkede insanların sadece %52’si değişimin ülkeleri için olumlu sonuçları olduğuna inanıyor. Beklenebileceği gibi değişimi en olumsuz gören katılımcılar %22’lik oranla Suriye’den. En olumlu görenler ise sırasıyla %92 ile Libya, %89 ile Tunus, %75 ile Mısır. Soru bölgeyi kapsayacak şekilde sorulduğunda ise destek oranı toplamda %60’a çıkıyor.

Türkiye başta olmak üzere tüm bölge içi ve dışı aktörlerin dikkate alması gereken bir başka sonuç da barışçıl gösterilere verilen destek oranının yüksekliği. Şiddet kullanarak rejim değişikliği Libya’da bile sadece %32 oranında destek görüyor. 16 ülke ortalaması ise %20. Barışçıl gösterilere verilen destek ise %75. Bu oranın NATO müdahalesinden “yararlanan” Libya’da %95 olması, Suriye’de halkın sadece %5’inin şiddet içeren protesto yöntemlerini desteklemesi müdahale kararı verme konumunda olanların üstünde düşünmesi gereken veriler.

Araştırmanın öne çıkan daha pek çok sonucu var. Bunların bazılarını bu raporda, diğerlerini de TESEV Dış Politika Programı tarafından yayınlanacak daha kapsamlı bir çalışmanın içinde göreceksiniz. Bu kısa sunuşun ve bunu takip edecek çalışmaların, Türkiye ve dünya siyasetine ışık tutabileceğine, tartışmalara katkı sağlayabileceğine inanıyoruz.

Temel Bulgular

1. Bölgenin en önemli sorunu: Ekonomi

Araştırma, Arap dünyasında yaşanan ve demokratikleşme talebi içeren dramatik gelişmelere rağmen bölgenin en önemli sorununun ekonomi olduğuna işaret ediyor. Bölgesel olarak sorulduğunda katılımcıların %21'i, kendi ülkeleri söz konusu olduğunda ise %40'ı ekonomik sorunlar diyor.

2. Bölgenin geleceğine bakış: Umutlu

Katılımcıların %62'si bölgelerinde son bir yılda yaşanmakta olan gelişmeler sonrasında geleceğe daha olumlu baktıklarını belirtiyorlar. Ancak katılımcılara kendi ülkelerinin geleceği sorulduğunda olumlu cevap oranı %47'e düşüyor.

3. Halk hareketlerine destek: Barışçıl olduğu sürece "evet"

Bölge ortalamasında barışçıl halk hareketlerine katılım %75 oranında destek alırken, şiddet içerikli gösterilere katılmak %20 oranında kabul edilebilir bulunuyor.

4. Ortadoğu'ya en büyük tehdit: İsrail

İsrail %47 ile Ortadoğu bölgesine en büyük tehdit olarak işaret ediliyor. İsrail'i %24 ile ABD takip ediyor.

5. Hakkında en olumlu düşünülen ülke: Türkiye

Türkiye, bölge ortalamasında %78 ile en fazla sempati duyulan ülke. Türkiye'yi %70 ile Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) takip ediyor. Filistin %66, Çin %65, Suudi Arabistan ve Lübnan %64, Mısır %62 ile neredeyse aynı sempati oranına sahip ülkeler.

6. Ortadoğu'da barışa en fazla katkıda bulunan ülke: Türkiye

Bölge dışı bazı ülke ve uluslararası kurumların bölgede barışın sağlanmasında olumlu rol oynanıp

oynamadığına ilişkin soruda Türkiye %77 ile ilk sırada yer alıyor.

7. Model ülke: Türkiye

Ortadoğu'da halk hareketlerinin başlaması ile daha da fazla gündeme gelen "Türkiye Ortadoğu ülkeleri için başarılı bir model olabilir mi?" sorusuna katılımcıların %61'i "evet" cevabını veriyor. %22'si hayır derken, %13 kararsızları oluşturuyor.

8. Çatışma çözümünde rol oynaması beklenen ülke: Türkiye

"Türkiye bölgede daha fazla rol oynamalı" cümlesine katılma oranı ise %71. Ayrıca katılımcıların %70'i Türkiye'nin son yıllarda bölgede daha etkili olduğunu, %75'i İsrail-Filistin sorununda arabulucu olabileceğini düşünüyor. Filistin'de bu oran %84'e çıkıyor. Bu sonuçlar 2009 ve 2010 yılı çalışmaları ile de paralellik gösteriyor.

9. Geleceğin en güçlü ekonomisi: Türkiye

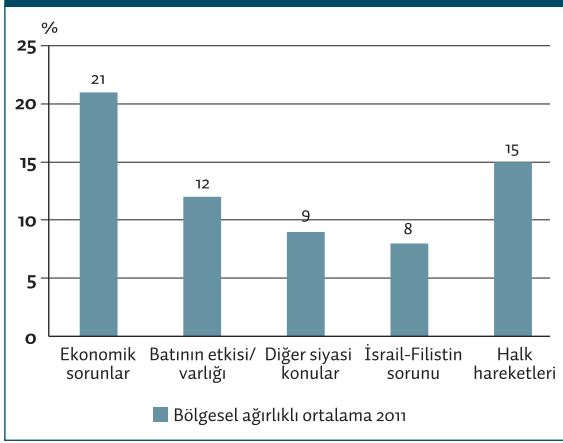
On yıl sonraki en güçlü ekonomi beklentisinde geçen yıl olduğu gibi Türkiye %25 ile ilk sırada, Suudi Arabistan ise %16 ile ikinci sırada geliyor. Mısır'ın on yıl içerisinde bölgenin en güçlü ekonomisi olacağını düşünenlerin oranı %4 ile sınırlı kalıyor.

10. Türkiye'ye en düşük destek veren ülke: Suriye

Suriye'den katılımcılara Türkiye'ye karşı duydukları sempati sorulduğunda %44, son bir yıl içindeki gelişmelere verdiği tepki sorulduğunda %30, modelliği sorulduğunda %31 oranlarında olumlu cevap geliyor. Ancak Suriye halkının önemli bir kesimi hala Türkiye'nin Ortadoğu barışına katkı yapabileceğine inanıyor. Oran %58.

Bölüm 1: Bölgeye Bakış

TABLO 1: BÖLGENİZİ İLGİLENDİREN EN ÖNEMLİ KONU

2011 yılında araştırma yapılan ülkelerde¹ katılımcılara genelde Ortadoğu’da ve özelde kendi ülkelerinde en önemli gördükleri konuların hangileri olduğu soruldu (Tablo 1 ve 3). Bölge ortalamasına bakıldığında “ekonomik sorunlar” %21 ile bölgenin önemli konuları sıralamasında ilk sırada yer alan cevap oldu.

Bölgenin ikinci en önemli gündem maddesi olarak % 15’lik bir değerle “halk hareketleri” cevabı ön plana çıkıyor. Bölgede değişim hareketlerinin nispeten başarılı olduğu ülkeler olan Mısır, Tunus ve Libya’nın ortalamasına bakarsak halk hareketlerine verilen önemin %21’e çıktığı görülüyor.

Ülkelere ayrı ayrı baktığımızda halk hareketleri cevabının ilk sırada yer aldığı ülkelerin başında %27 ile Yemen ve %26 ile Suudi Arabistan geliyor. Bu cevabın en az popüler olduğu ülke ise %2 ile İran.

Üçüncü sırada verilen cevap %12 ile “batının etkisi/varlığı” olmuştur. Irak (%26) ve İran’dan (%15) katılımcılar “batının etkisini/varlığını” bölgenin en önemli konusu olarak değerlendiriyorlar. Dördüncü en önemli bölgesel mesele olarak “diğer siyasi sorunlar” cevabı (%9) veriliyor.

Bu sonuçlar 2009 ve 2010 yılı araştırmaları² ile karşılaştırıldığında İsrail-Filistin sorununa verilen önemin görece gerilediğini söylemek mümkün. 2011 yılı bölgesel ortalamasında İsrail-Filistin meselesi %8 ile beşinci sırada yer alıyor. Ancak bunu İsrail-Filistin sorununun önemini yitirmesinden çok bölgede yaşanmakta olanların dönemsel etkisi olarak yorumlamak diğer cevaplara da bakıldığında daha doğru olacaktır.

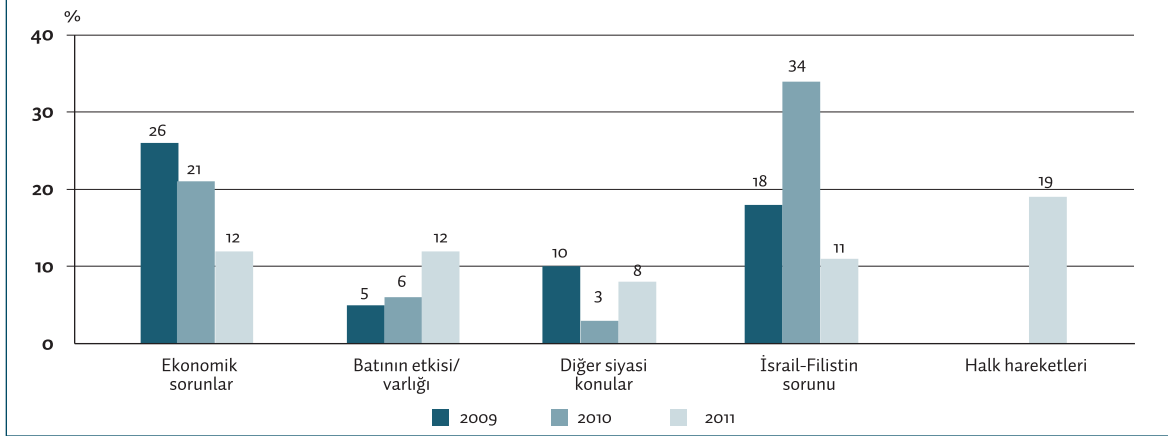
Tunus, %29 ile İsrail-Filistin meselesine bölgesel bir konu olarak en çok önem atfeden ülke. Filistin’den araştırmaya katılanlar İsrail-Filistin sorununu (%18) bölge için ekonomik sorunlar (%20) ile hemen hemen eş önemde görüyor. Bu iki ülkeyi %16 ile Ürdün, %14 ile Mısır, %12 ile Lübnan ve Libya ve %11 ile Körfez ülkeleri takip ediyor.

1 2011 yılında yapılan araştırma Mısır, Ürdün, Lübnan, Filistin, Suudi Arabistan, Suriye, Irak, İran, Tunus, Körfez ülkeleri (Katar, Bahreyn, Kuveyt, Umman, Birleşik Arap Emirlikleri), Yemen ve Libya’yı kapsamaktadır. Körfez ülkeleri adı altında yer alan Katar, Bahreyn, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri ve Umman tek bir kategori olarak sıralamada yer almaktadır.

2 Araştırma 2009 yılında Mısır, Ürdün, Lübnan, Filistin, Suudi Arabistan, Suriye ve Irak olmak üzere 7 ülkede yapıldı. 2010 yılında bu ülkelere İran eklendi.

**TABLO 2: BÖLGENİZİ İLGİLENDİREN EN ÖNEMLİ KONU:
2009-2011: 7 ÜLKE AĞIRLIKLI ORTALAMA**

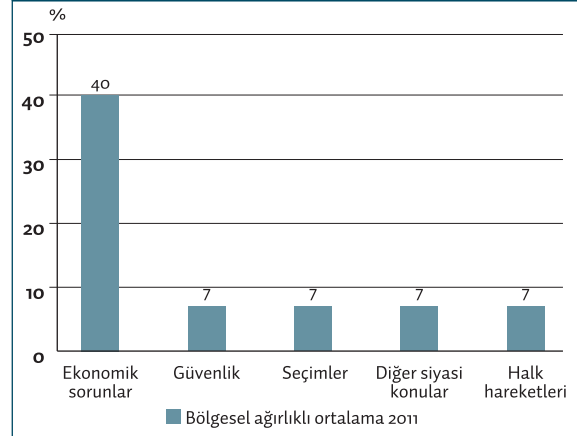

Tablo 2 her üç yılda da (2009, 2010, 2011) araştırmaya dahil olan yedi ülke³ ortalamasının karşılaştırmasını gösteriyor. 2010 yılında yedi ülke bölge ortalamasında İsrail-Filistin sorunu %34 ile ilk sırada yer alırken, aynı ülkelerin 2011 yılı ortalamalarına baktığımızda bu oranın %11'e gerilediği görülüyor. Bu sonuçlardan hareketle bölgede yaşanmakta olan değişimin bölgenin önemli gündem maddeleri sıralamasını da etkilediği söylenebilir.

Bununla beraber, ayrı bir soruda Filistin'in Birleşmiş Milletler üyelik başvurusuna destek konusu sorulduğunda, araştırmaya katılanların %85'i üyeliği "destekledikleri" cevabını veriyor. Bölgede diğer gelişmeler nedeni ile İsrail-Filistin sorunu bir numaralı gündem maddesi olmaktan şimdilik çıkmış gözükse de Filistinlilere tanınma mücadelelerinde yüksek oranlarda destek veriliyor.

Araştırma katılımcılarına ülkenizin en önemli konusu nedir diye sorulduğunda ekonomik sorunlar bölge ortalamasından daha yüksek bir oran ile (%40) ilk sırada verilen cevap oluyor (Tablo 3). Ekonomik sorunlar cevabını güvenlik, seçimler, diğer siyasi konular ve halk ayaklanmaları cevapları %7'lik eşit değerler ile takip ediyor. Bu sorunlar en önemli ülke içi

TABLO 3: ÜLKENİZİ İLGİLENDİREN EN ÖNEMLİ KONU

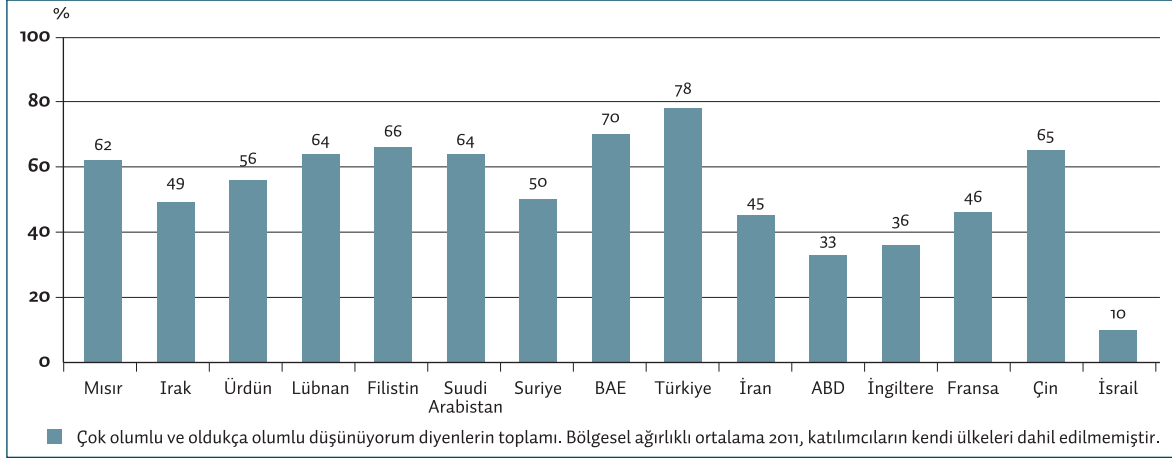

gündem maddeleri sıralamasında aynı öneme sahipler.

Ülkelere ayrı ayrı bakıldığında ekonomik sorunların en yüksek oranlarda cevap olarak verildiği üç ülke İran (%70), Ürdün (%59) ve Lübnan (%55) olarak sıralanıyor.

Sadece Libya ve Filistin'de ekonomik sorunlar en önemli konu olarak görülmüyor. Libya'da %27 ile ülkenin genel güvenliği birinci sırayı alırken, ekonomiye verilen oran %10 ile diğer birçok ülkenin gerisinde kalıyor. Filistin'de ise beklendiği gibi İsrail-Filistin sorunu % 34 ile ilk sırayı alıyor.

³ Her 3 yılda da araştırmaya dahil olan ülkeler Mısır, Ürdün, Lübnan, Filistin, Suudi Arabistan, Suriye ve Irak'tır.

TABLO 4: AŞAĞIDAKİ ÜLKELER HAKKINDA NE DÜŞÜNÜYORSUNUZ?

Bunun yanı sıra yaşamakta oldukları siyasi süreç ile paralel olarak Mısır'da (%22) seçimler katılımcıların en çok önem verdiği konu olarak ortaya çıkıyor.

Dikkat çeken bir diğer sonuç ise Irak'ta "etnik ve dini gruplar arası ilişkiler" in %10'luk bir değer ile ülkenin önemli konuları arasında ilk sıralarda yer alması. 2009 ve 2010 yılı araştırma sonuçlarında bu ülkede "etnik ve dini gruplar arası ilişkiler" cevabı sıralamada yer almamıştı. 2011 araştırmasının yapıldığı tarih aralığında ABD'nin Irak'tan çekilmeye başlamış olmasının yarattığı endişenin sonuçlara yansıdığı söylenebilir.

Tablo 4'te araştırmaya katılan ülkelerin diğer ülkeleri nasıl değerlendirdiklerini görmek amacı ile katılımcılara seçilen 19 ülke⁴ hakkında ne düşündükleri sorulduğunda ortaya çıkan resim sunulmaktadır. Bu tabloda da görüldüğü gibi en göze çarpan sonuç katılımcıların %70'inden fazlasının hakkında olumlu düşündüğü tek ülkenin Türkiye olması. Bu sonuç 2009 ve 2010 yıllarının sonuçları ile de paralel⁵. Türkiye geçen iki yıl yapılan araştırma sonuçlarında Suudi Arabistan'ın ardından hakkında en çok olumlu görüş

belirtilen ülke olarak yer almıştı, bu sene ise Suudi Arabistan'ın önüne geçmiş görünüyor.

2011 yılı araştırmasında Türkiye bölge ortalamasında %78 ile ilk sırada yer alırken, Türkiye'yi %70 ile Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) takip ediyor. Filistin %66, Çin %65, Suudi Arabistan ve Lübnan %64 ve Mısır'ın %62 ile neredeyse aynı sempati oranına sahip ülkeler olduğu görülüyor.

2011 bölge ortalamasında en az sempati duyulan ülke %10 ile İsrail'dir. İsrail'i %33 ile ABD ve %36 ile İngiltere takip ediyor. İran %45 ile hakkında en az olumlu görüş dile getirilen dördüncü, Irak ise %49 ile beşinci ülke oluyor.

Katılımcılara diğer AB ülkelerinden Fransa ve Almanya hakkındaki görüşleri sorulduğunda %46'sı Fransa, %52'si Almanya hakkındaki görüşlerinin olumlu olduğunu belirtiyor.

Her üç yılda da araştırmaya dahil olan yedi ülke ortalamasına göre bir karşılaştırma yapılır ise Türkiye'nin bu yıl 2010 yılında %80 düzeyinde sahip olduğu oranı koruduğunu, Suudi Arabistan'ın 10 puanlık düşüş ile %71'e gerilediğini söyleyebiliriz.

Yine yedi ülke ortalaması üzerinden bakıldığında en büyük düşüşü yaşayan iki ülke Suriye ve İran olarak göze çarpıyor. Suriye'ye duyulan sempati oranı 24

4 Diğer ülkeler Rusya (%50), Brezilya (%52) ve Venezuela (%47), Almanya (%52).

5 2009 yılı 7 ülke ortalamasında Türkiye'ye sempati duyanların oranı %75; 2010 yılında ise %80 idi.

puanlık bir düşüş ile %46'ya, İran'a duyulan sempati oranı ise 11 puanlık bir düşüş ile %47'ye gerilemiştir. Diğer taraftan Filistin, hakkındaki olumlu algıyı en çok arttıran ülke olarak gözükmüyor; bu ülke 2010 yılında %55 oranında olumlu görüşe sahipken, 2011 yılında bu oranın %69'a çıktığı görülüyor. Mısır ve Irak radikal bir değişim olmasa da kendilerine duyulan sempatiyi arttıran diğer iki ülke. Diğer ülkeler hemen hemen aynı oranlarını koruyor.

BÖLGESEL GÜVENLİK

Bölge dışı bazı ülke ve uluslararası kurumların bölgede barışın sağlanmasında olumlu rol oynanıp oynamadığına ilişkin soruda Türkiye %77 ile ilk sırada yer alıyor (Tablo 5). Araştırma genelinde Türkiye hakkında en olumsuz sonuçlara sahip olan Suriye'den katılımcıların bile bu soruda %58 oranında Türkiye'nin Ortadoğu barışında olumlu rol oynadığı cevabını vermeleri dikkat çekici.

Tabloda da görüldüğü gibi NATO dışındaki diğer ülke ve kurumların Ortadoğu barışında oynadıkları role verilen olumlu görüş birbirine oldukça yakın. NATO ise %46 ile en az olumlu rol oynayan kurum olarak yer alıyor. Beklendiği üzere NATO %70 ile en fazla olumlu görüşü Libya'dan alıyor. NATO'nun rolünü en az olumlu bulanlar ise Suriye (%28) ve İran'dan (%31) katılımcılar.

Birleşmiş Milletler'in Ortadoğu barışına katkısını en olumlu değerlendiren ülke %83 ile yine Libya oluyor. Bu ülkeyi %73 ile Tunus, %71 ile Filistin ve %69 ile Körfez ülkeleri takip ediyor.

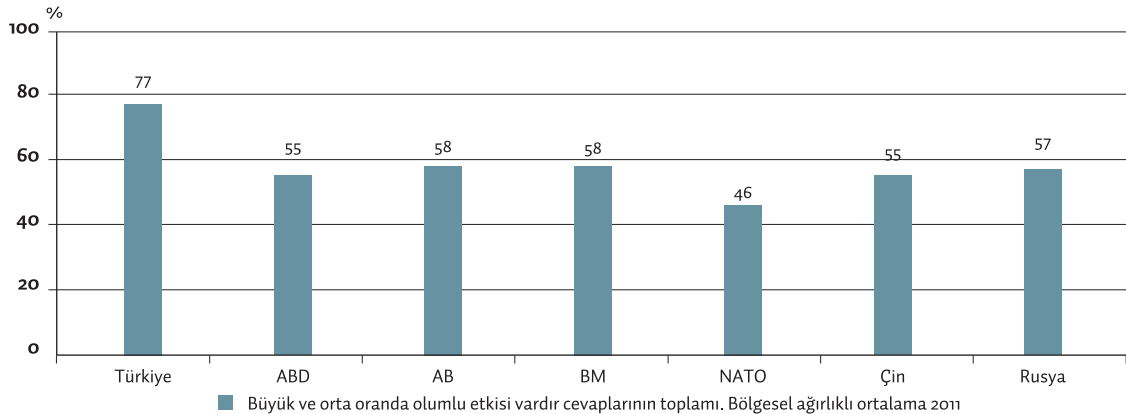
Avrupa Birliği (AB) de en fazla desteği Libya'dan (%81) alıyor. AB'nin rolü Suriye, İran ve Irak dışında diğer ülkelerde olumlu değerlendiriliyor. AB'nin rolünü en az olumlu değerlendiren ise %36'lık bir oran ile İran'dan katılımcılar.

Tahmin edileceği gibi ABD'nin rolünü en az olumlu değerlendiren ülke de İran (%28). Irak tarafından da ABD'nin Ortadoğu barışına katkısı sadece %37 oranında olumlu değerlendiriliyor. ABD en fazla olumlu değerlendirmeyi %86 ile Libya'dan alıyor.

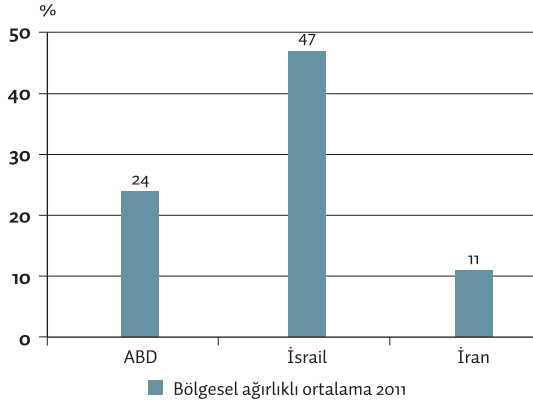
Çin'in rolü sorulduğunda ise en olumlu değerlendirmeyi Suriye'den katılımcılar yapıyor; %77 oranında Çin'in Ortadoğu barışına olumlu katkı yaptığını düşündüklerini belirtiyorlar. Suriye'yi %75 ile Yemen takip ediyor. Çin'in oynadığı role en az destek %27 ile Irak'tan geliyor.

Son olarak Rusya'ya bakıldığında, bu ülkenin oynadığı role de en fazla destek %76 ile Suriye'den geliyor. Ardından %69 ile Yemen Rusya'nın oynadığı rolü olumlu değerlendiriyor. Irak ise yine en az olumlu bulan ülke (%40).

TABLO 5: AŞAĞIDAKİ AKTÖRLERİN BÖLGEDE BARIŞIN SAĞLANMASINDA NE KADAR OLUMLU ETKİSİ VARDIR?

TABLO 6: ORTADOĞU'YA EN BÜYÜK TEHDİT HANGİ ÜLKEDEN GELİYOR?

Ortadoğu'ya tehdidin hangi ülkeden geldiği sorusuna verilen cevaplarda İsrail %47 ile başı çekiyor. ABD %24 ile ikinci, İran %11 ile üçüncü sırada geliyor.

Ülke bazında baktığımızda İsrail'i en fazla tehdit olarak gören ülke %71 ile Libya. İran yine İsrail'i en az tehdit olarak gören ülke olarak gözüküyor (%31). İran'da geçtiğimiz yıllarda olduğu gibi bu yıl da tehdit algısında ABD'ye öncelik veriliyor. İran'dan

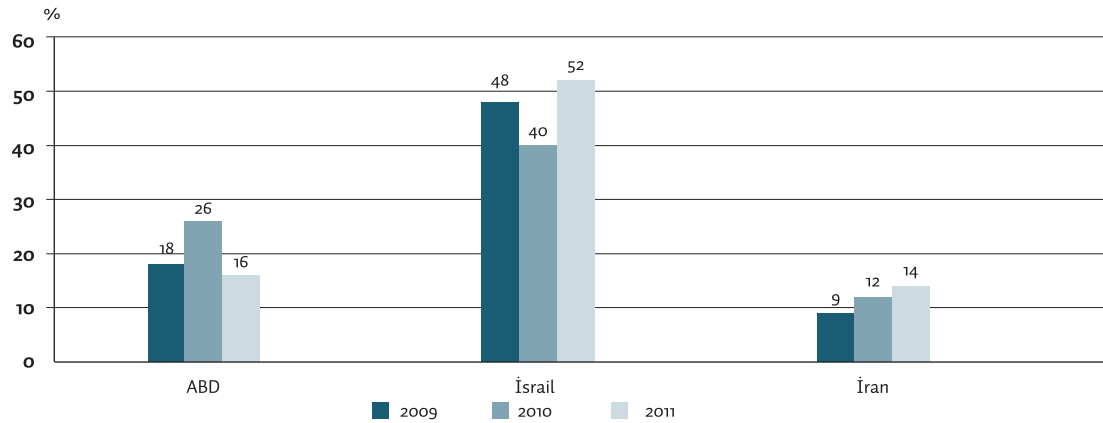
araştırmaya katılanlar %47 ile ABD'yi Ortadoğu'ya en büyük tehdit olarak işaret ediyorlar.

İran söz konusu olduğunda da algının 2009 ve 2010 yıllarında yapılan araştırmalar ile paralel olduğunu söylemek mümkün. Suudi Arabistan (%30) ve Irak (%24) İran'ı tehdit olarak gören ülkelerin başını çekiyor. Bu iki ülkenin yanı sıra Ürdün, Lübnan, Körfez ülkeleri ve Yemen'de İran ABD'nin önüne geçerek ikinci en büyük tehdit oluşturan ülke olarak algılanıyor. İran'ı en az tehdit olarak gören ülke ise Suriye.

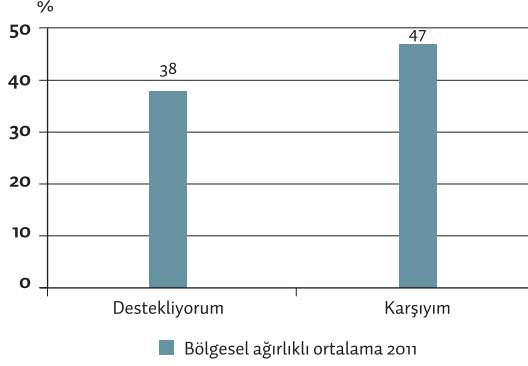
Tablo 7'de görüldüğü gibi üç sene için yedi ülke karşılaştırmasına bakacak olursak, İsrail'i tehdit olarak algılayanların arttığını görmek mümkün. İsrail bu ülkelerin ortalamasında 2010 yılında %40 ile en büyük tehdit olarak görülürken, 2011 yılında bu oran %52'ye çıkıyor.

ABD ise halen iki numaralı tehdit olarak görülse de aldığı oran %26'dan %16'ya düşüyor. 7 ülke ortalamasına bakıldığında ise 2011 yılında İran ve ABD'nin neredeyse eşit derece tehdit olarak algılandığı görülüyor. 2011'de bölge ortalamasında İran'a verilen oran %14.

TABLO 7: ORTADOĞU'YA EN BÜYÜK TEHDİT HANGİ ÜLKEDEN GELİYOR? 2009-2011: 7 ÜLKE AĞIRLIKLI ORTALAMA

TABLO 8: İRAN'IN NÜKLEER SİLAH GELİŞTİRMESİ HAKKINDA NE DÜŞÜNÜYORSUNUZ?

Katılımcılara İran'ın nükleer silah geliştirmesi hakkında ne düşünüldükleri de soruldu (Tablo 8). 2011 yılı bölge ortalamasına bakıldığında katılımcıların %38'i İran'ın nükleer silah geliştirmesini desteklerken, %47'si karşı çıkıyor.

İran'daki katılımcıların cevaplarına bakıldığında kendi ülkelerinin nükleer silah geliştirmesine karşı çıkanların oranının arttığı görülüyor. 2010 yılı araştırmasında İran'dan katılımcıların %15'i İran'ın nükleer silah geliştirmesine karşı çıkarken, bu oran 2011 araştırmasında %34'e yükseliyor. Destek verenlerin oranı ise %51.

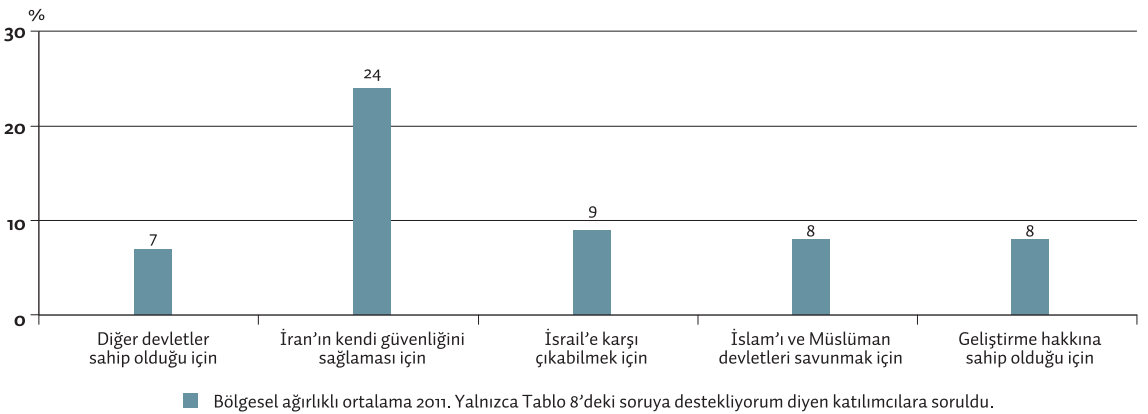
İran'ın nükleer silah geliştirmesine en karşı olan ülkeler aynı zamanda İran'ı en fazla tehdit olarak gören Suudi Arabistan ve Irak. Irak %76 ile bu fikre en karşı ülke konumunda. Suudi Arabistan %67 ile Irak'ı takip ediyor.

İran'a bu konu özelinde kendi halkından bile daha fazla destek veren ülke %52 ile Suriye.

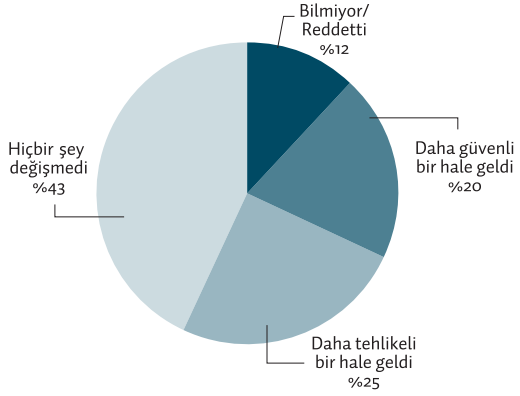
İran'ın nükleer silah geliştirmesini desteklediğini söyleyen katılımcılara bunun sebepleri sorulduğunda ilk sırayı %24 ile "İran'ın kendi güvenliğini sağlaması için" cevabı alıyor. İkinci sırada ise "İsrail'e karşı çıkabilmek için" cevabı yer alıyor.

2010 ve 2011 yıllarına beraber bakarak yedi ülke üzerinden karşılaştırma yapar isek öncelik sıralamasında bir değişim görülüyor. 2010 yılında araştırma yapılan yedi ülkeden katılımcıların İran'ın nükleer silah geliştirmesini neden destekliyorsunuz sorusuna ilk sırada verdikleri cevap "diğer devletler sahip olduğu için" olmuştu (%19). "İsrail'e karşı çıkabilmek için" cevabı %7 ile dördüncü sırada yer almıştı. Aynı ülke katılımcıları 2011 yılında ilk sırada "kendi güvenliği için" (%17), ikinci sırada ise "İsrail'e karşı çıkabilmek için" cevabını veriyor (%14). Buradan hareketle İran'ın nükleer silah geliştirmesini destekleyenlerin oranı düşerken, İsrail karşısında İran'ı destekleyenlerin oranının arttığını söyleyebiliriz.

TABLO 9: İRAN'IN NÜKLEER SİLAH GELİŞTİRMESİNİ NEDEN DESTEKLİYORSUNUZ?

**TABLO 10: USAME BİN LADİN SONRASI
DÜNYA**

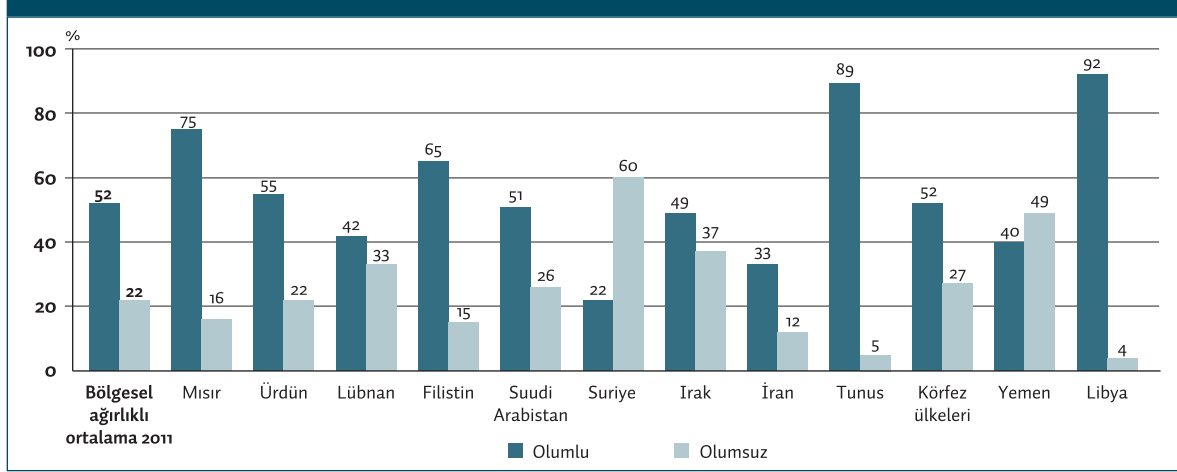

Katılımcılara bölgesel güvenlik açısından Usame Bin Ladin'in öldürülmesi hakkında ne düşündükleri sorulduğunda %43'ünün bu gelişmenin bir değişiklik yaratmadığını düşündüğü görülüyor. Katılımcıların %25'i Usame Bin Ladin'in öldürülmesi ile dünyanın daha tehlikeli bir yer olduğunu belirtirken, %20'si daha güvenli hale geldiğini söylüyor.

Dünyanın daha güvenli hale geldiği görüşünü en fazla destekleyenler %50 ile Irak'tan katılımcılar. Libya %36 oranında bu görüşe katılıyor. İran'da ise katılımcıların %61'i bu gelişmeyi önemsemiyor. Ülkelerdeki genel eğilimin bu gelişmenin önemli görülmediği yönünde olduğu söylenebilir.

Bölüm 2: Bölgede Yaşanmakta olan Değişim Algısı

TABLO 11: ARAP BAHARININ ÜLKENİZE ETKİSİ

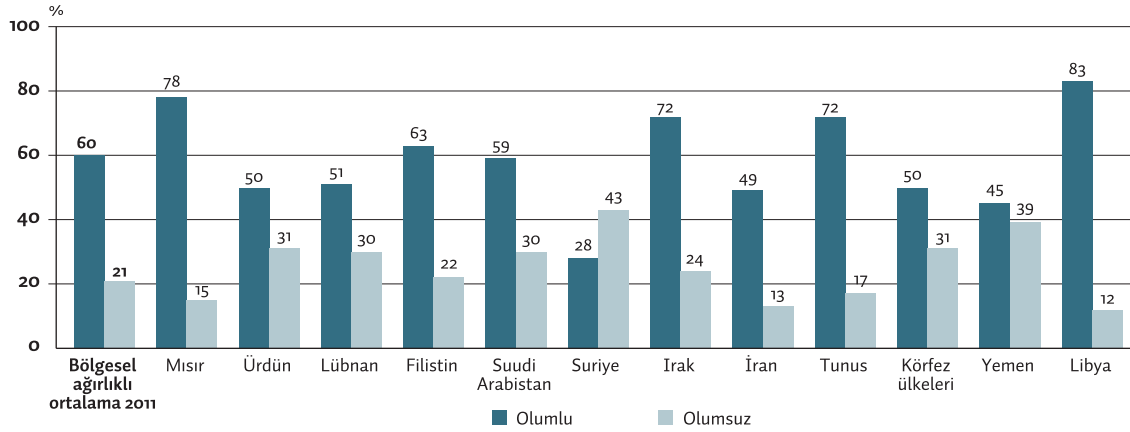
Son dönemde bölgede yaşanmakta olan gelişmelere yer verilen bu bölümde katılımcılara öncelikle halk hareketlerinin kendi ülkelerinde yaptığı etkiyi nasıl değerlendirdikleri soruldu.

Tablo 11’de verilen bölge ortalamasına baktığımızda katılımcıların %52’si yaşamakta olan gelişmeleri kendi ülkeleri için olumlu olarak değerlendiriyor. %22’si olumsuz görüş belirtirken, %19’unun bir değişiklik yaratmadığı görüşünde olduğu görülüyor.

Ülkelere ayrı ayrı baktığımızda Libya’dan katılımcılar %92 ile yaşanan değişimi en olumlu bulanlar oluyor. Libya’nın ardından %89 ile Tunus ve üçüncü sırada da

%75 ile Mısır geliyor. Bu üç ülkede her ne kadar talep edilen değişimler tam olarak gerçekleşmemiş olsa da, süreçlerin başlamış olmasının katılımcıların olumlu değerlendirilmesine yansıdığı söylenebilir. Bölgedeki gelişmeler Filistin halkı tarafından da oldukça olumlu değerlendiriliyor (%65).

Gelişmeleri kendi ülkeleri için en olumsuz değerlendiren katılımcılar beklenene göre Suriye’den oluyor. Suriye’den araştırmaya katılanların sadece %22’si gelişmelerin kendi ülkeleri için olumlu olduğunu düşünüyor. Desteğin ortalamasının altında kaldığı diğer ülkeler İran (%33), Yemen (%40), Lübnan (%42) ve Irak (%49).

TABLO 12: ARAP BAHARININ ORTADOĞU'YA ETKİSİ

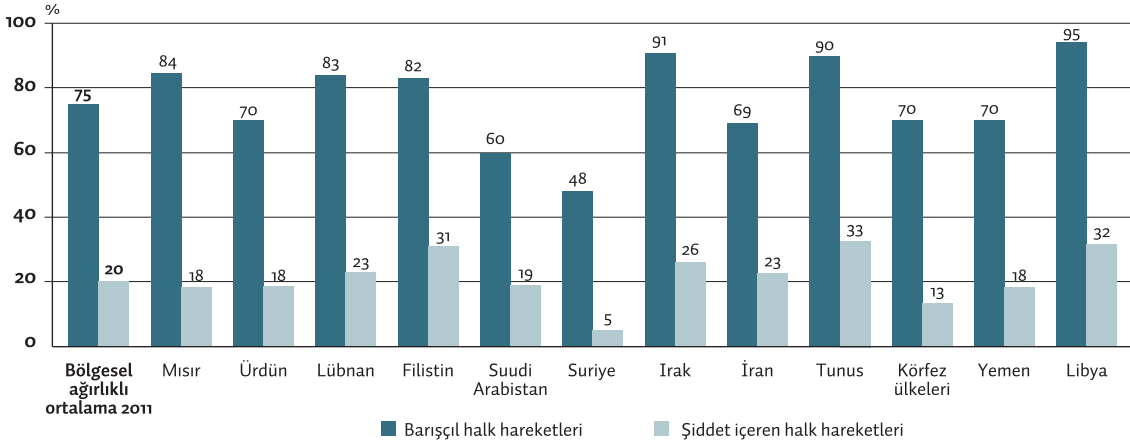
Gelişmelerin Ortadoğu bölgesi genelini nasıl etkilediği sorulduğunda ise destek oranı %8 artarak %60'a çıkıyor (Tablo 12). Katılımcıların %21'i Arap Baharının bölge genelini olumsuz etkilediğini belirtirken, %7'si olumlu veya olumsuz etkisi olmadığı cevabını veriyor.

Libya'dan katılımcılar kendi ülkelerinde olduğu gibi halk hareketlerinin bölge genelinde de olumlu etki yaptığını en fazla düşünenler (%83). Libya'yı sırası ile Mısır (%78), Tunus ve Irak (%72) takip ediyor. Libya, Mısır ve Tunus'tan katılımcılar kendi ülkeleri için de gelişmeleri olumlu değerlendirenler olarak Tablo 11'de yer almıştı.

Irak'tan katılımcılar gelişmeleri kendi ülkeleri için yeterince olumlu bulmazken %72 ile bölge geneli için olumlu buluyor. Bölge geneli için sorulduğunda İran'dan gelen değerlendirmenin de olumlu yönde artarak %49'a çıktığı görülüyor.

Tablo 12'de görüldüğü gibi Suudi Arabistan, Lübnan, Ürdün, Körfez ülkeleri, Yemen, Suriye ve İran yaşanmakta olan gelişmelerin bölgeye etkisini ortalamanın altında olumlu buluyor.

Ayrı bir soruda ise katılımcılara son bir yılda yaşanmakta olan gelişmeler ışığında bölgelerinin

TABLO 13: BARIŞÇIL VE ŞİDDET İÇEREN HALK HAREKETLERİNE VERİLEN DESTEK

geleceğini nasıl değerlendirdikleri soruldu. Katılımcıların %62'si daha olumlu baktıklarını belirtiyor. Ancak soru kendi ülkelerinin geleceğini nasıl gördükleri şeklinde sorulduğunda olumlu cevap oranı %47'e düşüyor.

Tablo 13 ise katılımcıların gösterileri/halk hareketlerini ne ölçüde desteklediklerini daha net olarak gösteriyor.

Bölge ortalamasında barışçıl halk hareketlerine katılım %75 oranında destek alırken şiddet içeren gösterilere katılmak %20 oranında kabul edilebilir bulundu. Katılımcıların %21'i barışçıl gösterileri dahi kabul etmediklerini ifade ettiler.

Ülkelerarası farklara bakacak olursak, Libya (%95), Irak (%91), Tunus (%90) barışçıl gösterilere en fazla onay veren ülkeler olarak ön plana çıkıyor. Tablo 13'te de görüldüğü gibi Mısır, Lübnan ve Filistin'de de şiddet içermeyen gösterilere destek oranı oldukça yüksek.

Suriye'den katılımcıların verdiği cevap dikkat çekiyor; %45'i barışçıl gösterileri dahi desteklemediğini ifade ediyor. Söz konusu şiddet içeren gösteriler olduğunda katılımcıların %91'i bunu kabul edilemez bulduğunu söylüyor.

Bölge genelinde, şiddet içeren gösterileri destekleme oranı barışçıl gösterilere verilen destek oranı ile

karşılaştırıldığında oldukça düşük olsa da, Suriye dışında hiçbir ülkede tamamen kategori dışı da bırakılmıyor.

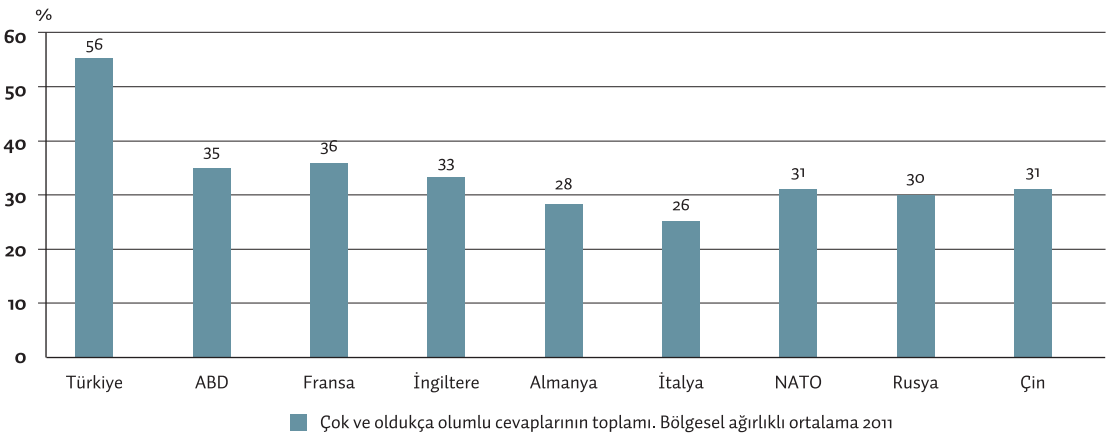
Şiddet içeren gösterilere katılım ise en çok desteği %33 ile Tunus ve %32 ile Libya'dan alıyor. %31 ile Filistin de diğer ülkeler ile kıyaslandığında şiddeti kabul etme oranı yüksek olan ülke olarak göze çarpıyor.

Bu bölümde son olarak katılımcılardan Tablo 14'te görülen dokuz ülke ve kurumun Arap Baharına etkisini değerlendirmeleri istendi.

Bölge ortalamasında katılımcıların %56'sı Türkiye'nin olumlu etkisi olduğunu ifade ederken %16'sı olumsuz etkisi olduğunu söylüyor. Türkiye'nin ardından etkisi en olumlu değerlendirilen ülke %36 ile Fransa. Diğer ülke ve kurumlar birbirine yakın oranlarda olumlu olarak değerlendiriliyor.

Türkiye dışında tüm ülke ve kurumlar için "ne olumlu/ ne olumsuz" değerlendirmesi yapan katılımcı oranının da fazla olduğu dikkat çekiyor. Aynı soruya verilen cevaplar arasında etkisi en olumsuz değerlendirilen aktör olarak ABD yer alıyor. ABD'yi %37 ile İngiltere, %36 ile NATO takip ediyor.

TABLO 14: AŞAĞIDAKİ AKTÖRLERİN ARAP BA HARINA NASIL BİR ETKİSİ OLMUŞTUR?

Ülkelere ayrı ayrı baktığımızda Libya'dan katılımcılar, Rusya dışındaki tüm aktörlerin rolünü en olumlu değerlendirenler. Rusya'nın rolü Libya'dan araştırmaya katılanların sadece %26'sı tarafından olumlu bulunuyor.

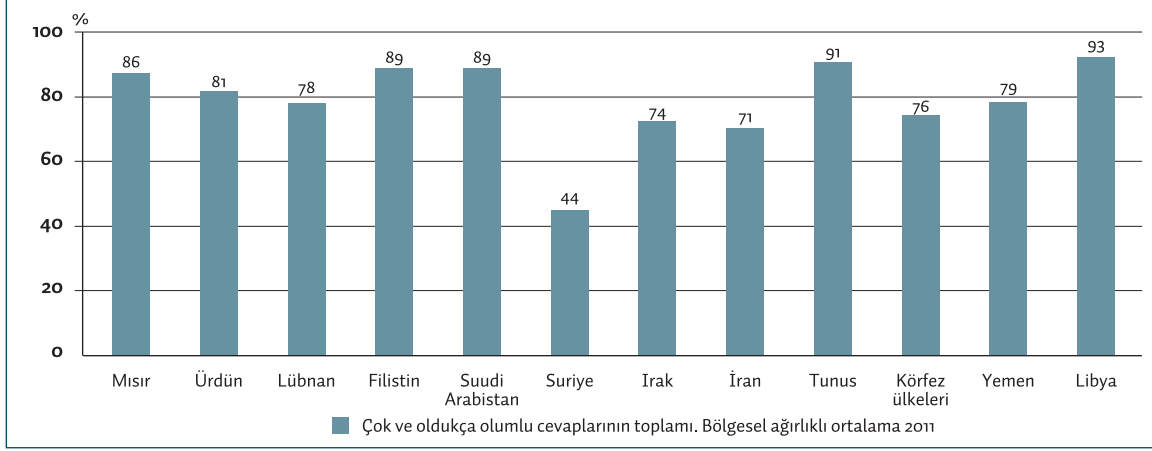
Suriye'den gelen cevaplara baktığımızda ise yalnızca Rusya'nın rolü %62 ile katılımcıların yarısından fazlası tarafından olumlu değerlendiriliyor. Suriye'den katılımcılar diğer tüm aktörlerin etkisini olumsuz değerlendiriyor.

Mısır, Filistin, Ürdün, Suudi Arabistan, Irak ve Körfez ülkelerinde sadece Türkiye katılımcıların %50'sinden fazlasının olumlu değerlendirmesini alıyor.

İran sorulan tüm aktörlerin rolünü olumsuz değerlendiriyor.

Bölüm 3: Türkiye ve Ortadoğu

TABLO 15: TÜRKİYE HAKKINDA NE DÜŞÜNÜYORSUNUZ?

İlk bölümde 2011 yılında araştırmanın yapıldığı 16 ülkenin bölge ortalamasında Türkiye'ye olumlu bakanların oranının %78 olduğunu belirtmiştik. Tablo 15'te gösterildiği gibi Türkiye hakkındaki görüşlere ülkelere göre baktığımızda Türkiye'ye en fazla olumlu görüş %93 ile Libya'dan geliyor.

Tunus %91 ile Türkiye hakkında olumlu görüş bildiren katılımcıların en çok olduğu ikinci ülke. Filistin ve Suudi Arabistan %89 ile üçüncü sırada geliyor.

Türkiye'nin araştırma yapılan tüm ülkelerin katılımcılarından genel olarak yüksek oranlarda olumlu görüş aldığını söyleyebiliriz. Bu eğilimin tersi yönünde cevap verilen tek ülke Suriye. Suriye'den katılımcıların %44'ü Türkiye hakkında olumlu görüş belirtiyor.

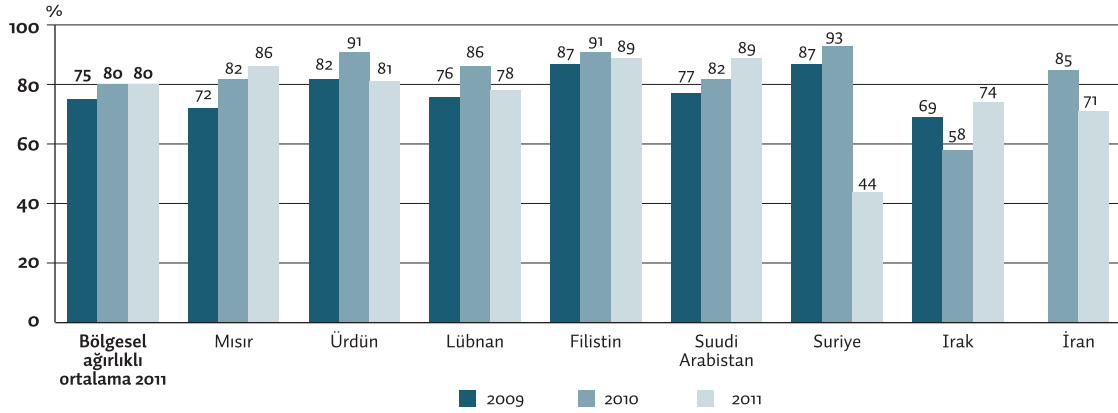
Tablo 16'da, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında yapılan üç araştırmaya karşılaştırmalı olarak bakarsak, ülke bazında Türkiye algısında yaşanan değişiklikleri

görmek mümkün. Burada en radikal değişim Suriye'de gözüküyor; 2009 ve 2010 yıllarında sırası ile %87 ve %93 olan Türkiye'yi olumlu değerlendirme oranı 2011'de %44'e düşüyor.

Bir diğer belirgin düşüş İran'dan katılımcıların cevaplarında görülüyor. 2010 yılında %85 olan Türkiye'yi olumlu görme oranı 2011 yılında %71'e düşüyor. Ürdün, Lübnan ve Filistin Türkiye'ye olumlu bakma oranının gerilediği diğer ülkeler. Fakat belirtmek gerekir ki gerilemeye rağmen bu ülkeler halen Türkiye'ye yüksek oranlarda sempati duyuyor.

Türkiye'ye sempatinin arttığı ülkeler sırası ile Irak (%16 artış), Suudi Arabistan (%7 artış) ve Mısır (%4 artış). 2010 ve 2011 yıllarında araştırmaya dahil olan yedi ülke bölgesel ağırlıklı ortalamasında Türkiye hakkında olumlu düşünenlerin oranı %80 seviyesinde değişmeden kalmıştır (Tablo 16).

**TABLO 16: TÜRKİYE HAKKINDA OLUMLU DÜŞÜNENLER
2009-2011: 7 ÜLKE AĞIRLIKLİ ORTALAMASI VE İRAN**

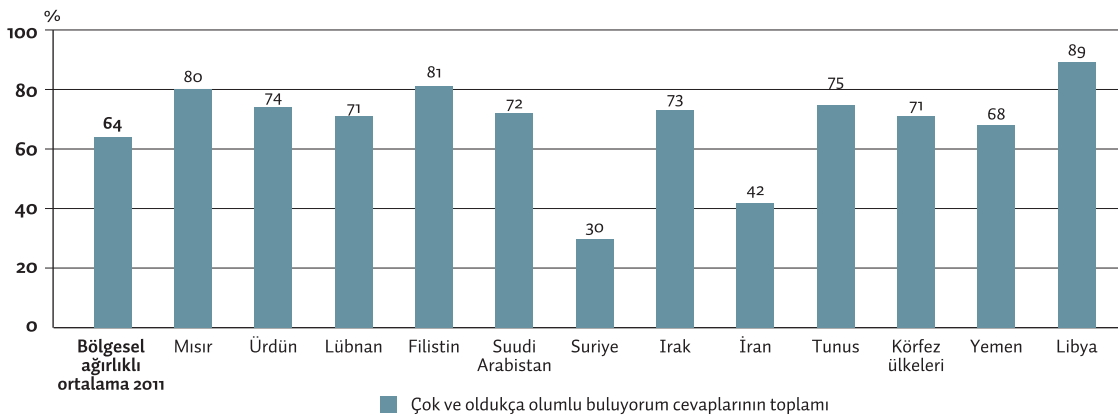

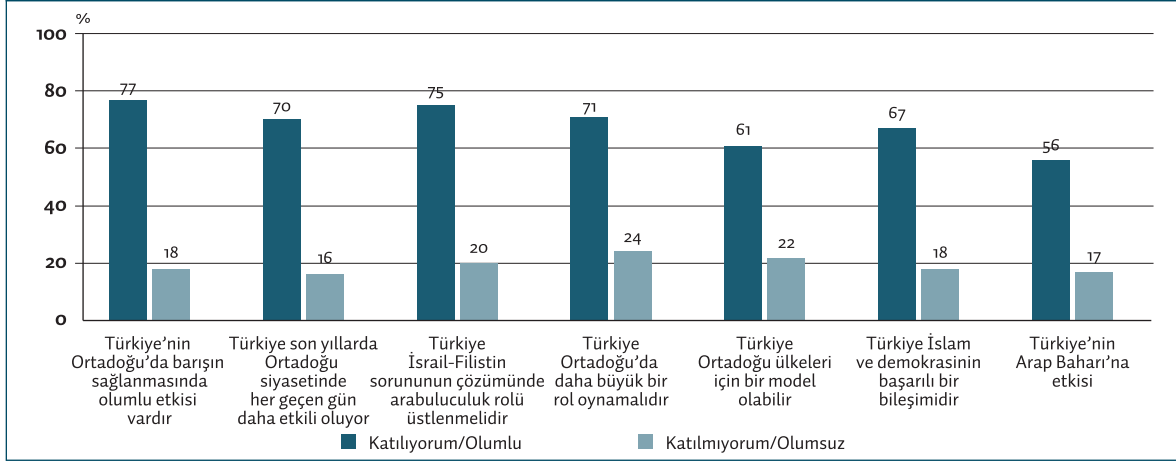
Katılımcılardan Türkiye'nin bölgede son yılda yaşanmakta olan gelişmelere verdiği tepkilerin değerlendirmesini yapmaları istendiğinde %64'ü olumlu bulduğu cevabını veriyor (Tablo 17). Bu soruya verilen cevap ile Arap Baharı üzerindeki etkisi sorusuna verilen cevap arasında fark olduğu görülüyor. Tablo 18'de görüldüğü gibi Türkiye'nin Arap Baharına etkisinin olumlu olduğunu düşünenlerin oranı %56. İki sonuç arasında fazla bir fark olmasa da, %7'lik düşüşün tepki ve etki arasındaki farkı yansıttığı yorumunu yapabiliriz.

Türkiye'nin son yılda yaşanan gelişmelere tepkisini en az olumlu bulanlar Suriye'den (%30) ve İran'dan (%42) katılımcılar. Ancak her iki ülkede de kararsız bir kesimin olduğunun da altını çizmek gerekli. İran'da Türkiye'nin tepkisini olumsuz bulanların oranı %12 ile sınırlı kalırken, bu oran Suriye'de biraz daha yükselerek %49 oluyor.

Değişim taleplerinin başarılı olduğu ülkelerde (Mısır, Tunus, Libya) verilen cevaplara bakarsak Türkiye'nin tepkilerini olumlu bulma oranı %80'e çıkıyor.

TABLO 17: TÜRKİYE'NİN SON 12 AYDA YAŞANANLARA VERDİĞİ TEPKİLERİ NASIL BULUYORSUNUZ?

TABLO 18: TÜRKİYE’NİN ORTADOĞU’DAKİ ROLÜ

Tablo 18 Türkiye'nin Ortadoğu'da oynamakta olduğu rolü ve Türkiye'ye baktıklarında katılımcıların ne gördüklerini anlamak üzere sorulan soruların bir özetini sunuyor. Buradan çıkarılabilecek genel sonuç Türkiye'nin Ortadoğu bölgesinde bir aktör olarak kabul gördüğü, bölgede varlığının istendiği ve temsil ettiği özelliklere bölge halkı tarafından değer verildiğidir.

Türkiye'nin Ortadoğu barışına katkısı sorulduğunda katılımcıların %77'si olumlu değerlendirmede bulunuyor. Türkiye'ye en düşük notu %58 ile Suriye'den katılımcılar veriyor. Türkiye'nin katkısını en olumlu bulan ülkeler sırası ile Filistin, Mısır, Tunus ve Libya.

Türkiye, AB ve ABD karşılaştırması yapıldığında Türkiye'nin katkısının bu iki aktöre göre daha fazla kabul gördüğünü söyleyebiliriz. Bununla beraber, AB ve ABD etkisinin %55 ve %58 ile katılımcıların yarısından fazlası tarafından olumlu değerlendirildiğini de belirtmek gerekir.

Türkiye'nin Ortadoğu'da yaşanmakta olan halk hareketlerine etkisi sorulduğunda olumlu değerlendirme oranı %56'ya düşüyor. Ancak daha önce de belirtildiği gibi Türkiye'nin halk hareketlerine etkisini yüzde ellinin altında olumlu değerlendiren iki ülke sadece Suriye (%34) ve İran (%42).

Katılımcıların %70'i Türkiye'nin son yıllarda bölgede daha etkili olduğunu, %75'i İsrail-Filistin sorununda arabulucu olabileceğini düşünüyor. Filistin'de bu oran %84'e çıkıyor. "Türkiye bölgede daha fazla rol oynamalı" cümlesine katılma oranı ise %71.

Türkiye'nin arabulucu rolüne ve bölgede daha fazla rol oynamasına en az destek Suriye ve Irak'tan geliyor. Diğer ülkelerin çoğunun oldukça yüksek oranlarda Türkiye'nin rolüne destek verdiği görülüyor. Bu sonuçlar 2009 ve 2010 yılı çalışmaları ile de paralellik gösteriyor. Buradan hareketle Türkiye'nin İsrail-Filistin sorununda arabulucu rol oynamasına ve bölge genelindeki rolüne olan desteğin devam ettiğini söyleyebiliriz.

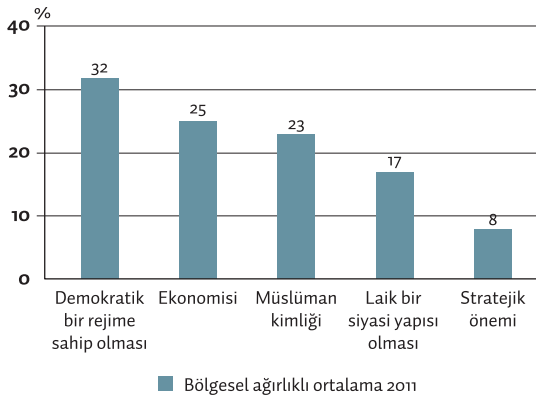
Yine geçtiğimiz yıllarda olduğu gibi katılımcılar Türkiye'nin İslam ve demokrasinin başarılı bir bileşimi olduğunu düşünüyor. Bölgesel ortalamada bu görüşe katılma oranı %67. Bu görüşe en fazla destek Libya (%91), Tunus (%86) ve Mısır'dan (%80) geliyor. Suriye'den katılımcılar %45 ile bu görüşü en az paylaşıyorlar. Suriye'yi %51 ile İran ve Irak'tan katılımcılar takip ediyor.

Son dönemde Ortadoğu halk hareketlerinin başlaması ile daha da fazla gündeme gelen "Türkiye Ortadoğu ülkeleri için başarılı bir model olabilir mi?" sorusuna katılımcıların %61'i "evet" cevabını veriyor. %22'si

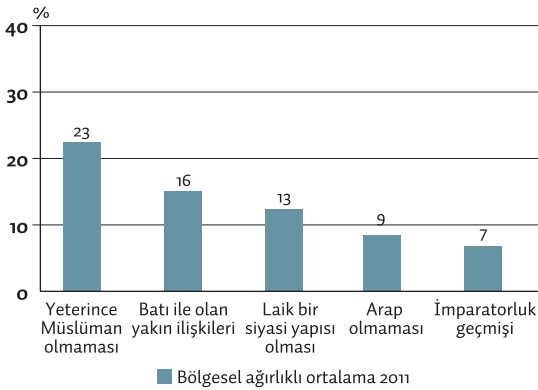
hayır derken, %13 kararsızları oluşturuyor. Ülke bazında katılımcıların verdikleri cevaplara bakarsak, en fazla “evet” cevabının %78 ile Mısır ve Tunus’ta verildiği görülüyor. Filistin’den katılımcıların %77’si, Lübnan ve Libya’dan katılımcıların %75’i Türkiye’yi model olarak görüyor.

Türkiye model olabilir diyenlerin en az olduğu ülkeler sırası ile Suriye (%31), İran (%47), Irak (%48) ve Körfez ülkeleri (%53).

TABLO 19: TÜRKİYE NEDEN MODEL OLABİLİR?

TABLO 20: TÜRKİYE NEDEN MODEL OLAMAZ?

2010 yılı araştırmasında olduğu gibi 2011 yılında da model olabilir ve olamaz diyen katılımcılara “neden?” sorusu soruldu. Tablo 19’da görüldüğü gibi model olabilir diyen katılımcıların %32’si Türkiye’nin demokrasisini, %25’i ekonomisini ve %23’ü Müslüman kimliğini ön plana çıkarıyor. Laik siyasi yapısı (%17) ve stratejik değeri (%8) diğer cevaplar oluyor.

İki araştırma sonuçları (2010-2011) karşılaştırıldığında “evet, model olabilir” diyen katılımcıların önceliklerinin değiştiğini görüyoruz. 2010 yılında en öne çıkan cevap Müslüman kimliği olmuştur. 2011 yılında İran haricinde tüm ülkelerde “demokratik rejimi nedeni ile model” cevabı ilk sırayı alıyor. İran’dan bu soruya evet cevabını verenler gerekçe olarak %35 ile ekonomik gücünü ön plana çıkarıyor.

Irak’ta “neden model” sorusu için demokratik rejimi, Filistinlilerin ve Müslümanların haklarını savunuyor olması, stratejik önemi ve Müslüman geçmişi cevaplarının verildiği dikkat çekiyor. Filistin’de de demokratik rejimi öne çıkan cevaplardan.

Türkiye model olamaz diyenlere neden sorusu sorulduğunda en popüler cevap %23 ile “yeterince Müslüman olmadığı” oluyor. “Batı ile yakın ilişkileri” %16 ile ikinci, “laik siyasi yapısı” %13 ile üçüncü sırada verilen cevaplar oluyor.

2010 ve 2011 araştırma sonuçları karşılaştırmasında Tablo 21’de görülen ilk üç cevabın sıralamasının değiştiğini ama ilk üçteki yerlerini koruduklarını görüyoruz. 2010 araştırmasında yeterince değinilmeyen, ama 2011’de öne çıkan cevap “Arap olmadığı” oluyor. Model olamaz cevabını verenlerin %9’u, bunun sebebi olarak Türkiye’nin “Arap olmadığı” cevabını veriyor.

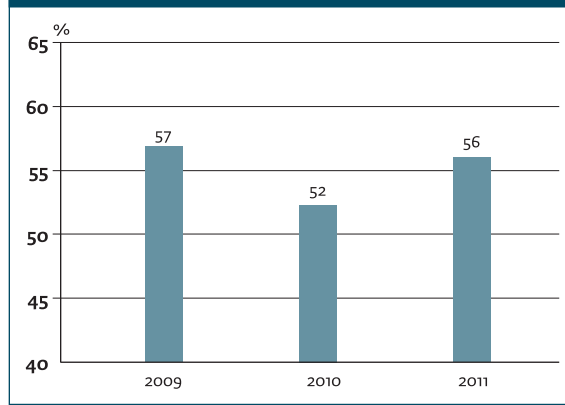
“Arap olmadığı için” cevabının en çok verildiği ülkeler %25 ile Filistin, %22 ile Körfez ve %19 ile Irak. Irak’ta ayrıca imparatorluk geçmişi de %29 ile sık verilen cevaplar arasında yer alıyor. “yeterince Müslüman olmadığı” cevabı en çok Libya (%33), Suudi Arabistan (%32) ve Yemen’de (%31) veriliyor.

TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ

2011 yılında araştırmaya dahil olan ülkelerden katılımcılara Türkiye ve AB ilişkilerine dair görüşleri sorulduğunda %51'i Türkiye'nin AB üyeliğini desteklediği cevabını veriyor. Desteklemeyenlerin oranı %23 olurken, ne evet ne hayır cevabını verenler katılımcıların %19'unu oluşturuyor.

Türkiye'nin üyeliğini destekleyenlerin en az olduğu iki ülke Suriye ve İran (%37 ve %38). En çok destek ise %71 ile Libya'dan geliyor.

TABLO 21: TÜRKİYE'NİN AB ÜYELİĞİNE VERİLEN DESTEK
2009-2011: 7 ÜLKE AĞIRLIKLI ORTALAMA

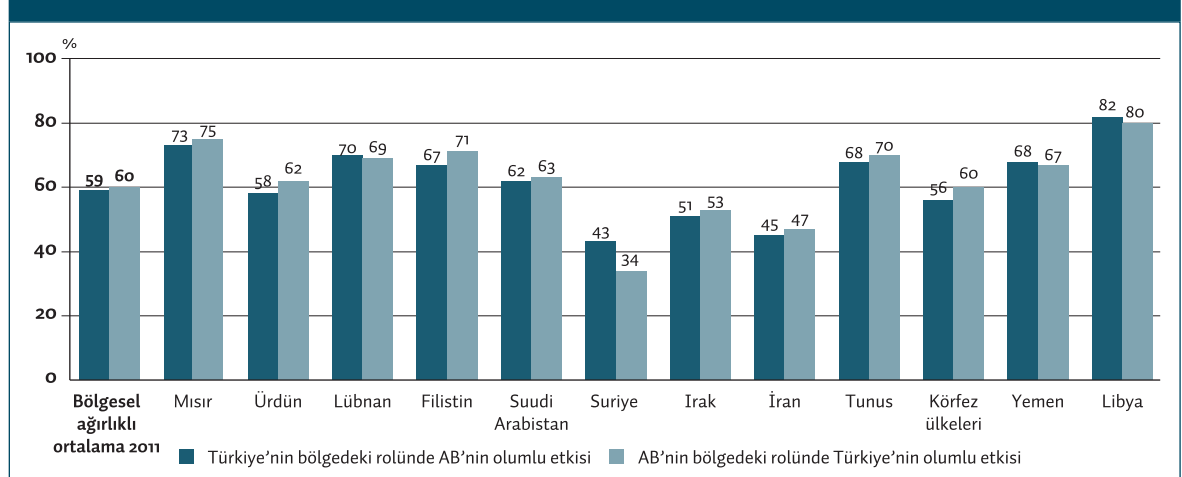
Her üç yılda da araştırmaya dahil olan yedi ülke ortalamalarını karşılaştırdığımızda Türkiye'nin AB üyeliğine desteğin aynı oranlarda devam ettiği görülüyor (Tablo 21).

Bu soruyu takiben katılımcılara Türkiye'nin AB üyeliğinin Ortadoğu'da oynadığı rolü nasıl etkileyeceğini düşündükleri sorulduğunda %59'u "olumlu" cevabını veriyor. Libya (%82) ve Mısır (%73) AB üyeliğinin Türkiye'nin rolüne olumlu katkı yapacağı cevabının en çok verildiği iki ülke.

2011 araştırmasında daha önce sorulmayan Türkiye'nin AB üyeliğinin AB'nin rolüne nasıl katkı yapacağı sorusu da yer aldı. Katılımcıların %60'ı Türkiye'nin katılımının Birliğin rolünü olumlu etkileyeceğini düşünüyor. Ülkelere ayrı ayrı bakarsak Türkiye'nin üyeliğinin AB'nin bölgedeki rolüne olumlu katkı yapacağı cevabı en fazla Libya (%80), Mısır (%75), Filistin (%71) ve Tunus'ta (%70) veriliyor.

AB'nin rolüne Türkiye'nin olumlu katkı yapacağı cevabı ise en az Suriye'de veriliyor (%38). İran %47 ile Suriye'yi takip ediyor.

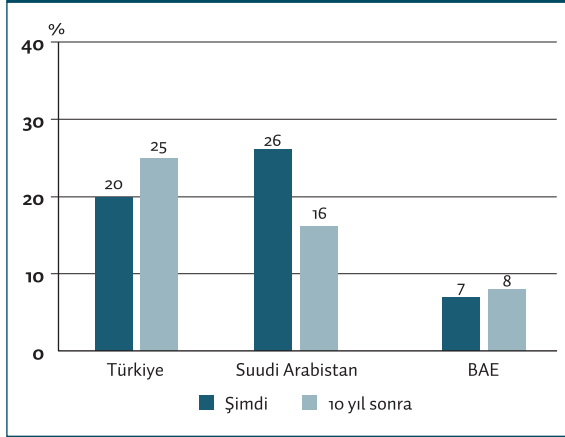
TABLO 22: BÖLGEDE TÜRKİYE VE AB

İLİŞKİLERİN KÜLTÜREL VE EKONOMİK BOYUTU

Türkiye'nin bölgedeki ekonomik ve kültürel etkisini anlamaya yardımcı olması amacı ile 2010 yılı araştırmasına bu konularda sorular eklenmişti. 2011 araştırmasında bu sorular tekrar soruldu. Tablo 23-27'de görülen cevaplar bir yıl içerisinde bu konularda pek değişim yaşanmadığını gösteriyor.

TABLO 23: BÖLGENİN EN GÜÇLÜ EKONOMİSİ: ŞİMDİ VE 10 YIL SONRA

İki ayrı soruda bölgenin şu anki en güçlü ekonomisi ve on yıl sonra hangi ülkenin en önemli ekonomik güç olmasını bekledikleri soruldu. 2010 yılında olduğu gibi bu araştırmada da bölgenin mevcut en önemli ekonomik gücü olarak %26 ile Suudi Arabistan gösteriliyor ve Türkiye %20 ile ikinci sırada geliyor.

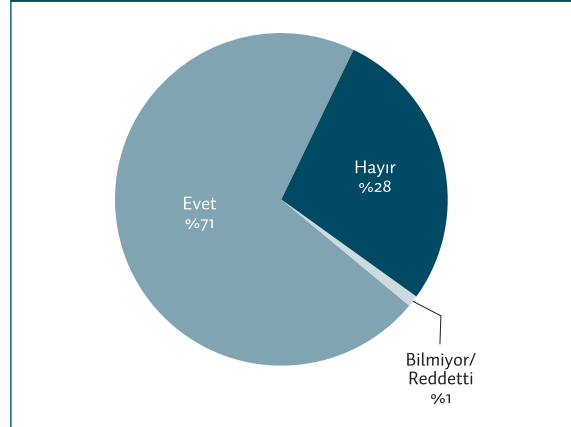
Suudi Arabistan (%7), Suriye (%3) ve Körfez ülkelerinden (%6) katılımcılar ise Türkiye'nin bölgenin en güçlü ekonomisi olduğunu en az düşünenler. Tunus kendi ülkesi de dahil Türkiye'ye ilk sırada yer veriyor.

On yıl sonraki en güçlü ekonomi beklentisinde geçen yıl olduğu gibi Türkiye %25 ile ilk, Suudi Arabistan ise %16 ile ikinci sırada en çok verilen cevap oluyor. Mısır'ın on yıl içerisinde bölgenin en güçlü ekonomisi olacağını düşünenlerin oranı %4 ile sınırlı kalıyor.

Türkiye'den ekonomik alanda beklentisi en yüksek olanların İran'dan katılımcılar olduğunu söyleyebiliriz.

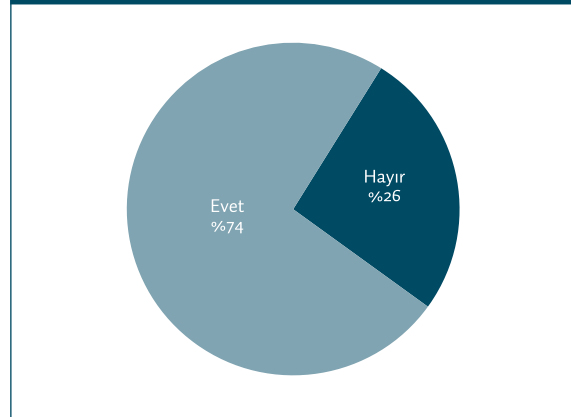
Katılımcıların %36'sı on yıl içerisinde Türkiye'nin bölgedeki en güçlü ekonomi olacağını belirtiyor. Bu görüşe en az katılan ülke %5 ile Suriye.

TABLO 24: DAHA ÖNCE TÜRKİYE MENŞELİ HERHANGİ BİR ÜRÜN KULLANDINIZ MI?

Araştırmaya katılanların %71'i daha önce Türkiye menşeli bir ürün kullandığını belirtiyor.

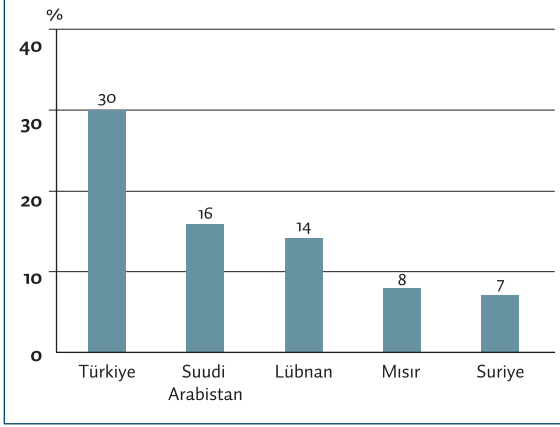
TABLO 25: DAHA ÖNCE TÜRKİYE YAPIMI BİR DİZİ İZLEDİNİZ Mİ?

Türkiye'nin Ortadoğu'daki rolü üzerinde dizilerin etkisi bir süredir tartışılmakta olan bir konu ve son yıllarda yarattığı ekonomi ile de dikkat çekiyor. Araştırma sonuçlarından bu etkinin devam ettiğini gözlemlemek mümkün. Katılımcıların %74'ü daha önce Türkiye yapımı bir dizi seyretmiş. Katılımcıların çoğu birkaç dizi/oyuncu ismi sayabiliyor.

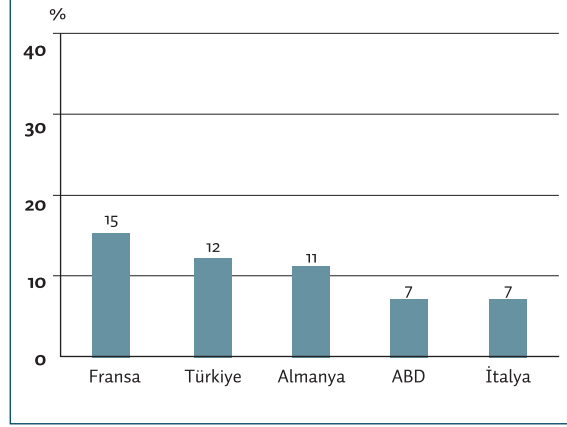
**TABLO 26: ORTADOĞU'DA TATİL İÇİN
TERCİH EDİLEN İLK BEŞ ÜLKE**

“Daha önce Türkiye yapımı dizi seyrettiniz mi?” sorusuna en az evet cevabı verenler Mısır’dan katılımcılar, ancak orada bile katılımcıların %67’si evet cevabını veriyor.

Türkiye Ortadoğu içerisinde tatil yapmak için %30 ile ilk tercih edilen ülke. Suudi Arabistan %16 ile ikinci, Lübnan %14 ile üçüncü sırada tercih edilen ülkeler.

**TABLO 27: ORTADOĞU DIŞINDA TATİL
İÇİN TERCİH EDİLEN İLK BEŞ ÜLKE**

Türkiye’yi tatil için en çok tercih edenler İran’dan katılımcılar (%40).

Ortadoğu bölgesi dışında nerede tatil yapmak istersiniz sorusuna ilk verilen cevap %15 ile Fransa. Türkiye %12 ile ikinci, Almanya %11 ile üçüncü tercih olarak yer alıyor.

Sonsöz

2009 yılında bu araştırma dizisinin ilkine başladığımızda Arap dünyasının Türkiye algısının değiştiği konuşulmaktaydı, ancak detaylı bir analiz yapılmamıştı. Türkiye'deki değişimin Arap dünyası tarafından da takip edildiğini, model tartışmalarının yapıldığını, Türkiye'nin bu bölgeye gösterdiği ilginin karşılık bulduğunu tahmin ediyorduk.

Ama itiraf etmemiz gerekir ki ilk araştırma sonuçlarının ortaya koyduğu ilgi ve sempati oranı bizi şaşırttı. 2010 yılı araştırmasından da paralel sonuçları alınca bölgedeki Türkiye algısının kalıcı olmaya başladığı kanaatini edindik. 2011 araştırması bu kanaatimizi iyice güçlendirdi. Türkiye bölge halkları tarafından sevilen ve model alınan bir ülkeydi.

Ancak bazı ülkelerdeki oynamaların gösterdiği gibi Türkiye'ye duyulan yakınlığın uygulanan siyasetle ve söz konusu olan ülkelerin hakim siyasi anlatısıyla da paralelliği vardı. İki yıl üst üste Türkiye'ye yüksek düzeyde çıkan Suriye halkı sempatisinin 2011'de düşmüş olması tesadüf olmazdı.

Dikkatimizi çeken bir diğer unsur da, Türkiye'nin demokratik olmasının onu cazibe merkezi haline getiren önemli özelliklerden birisi olmasıydı. Ortadoğu insanının gözünde Türkiye'yi Türkiye yapan, onu olumlayan, kimliği, demokrasisi, çatışma çözümünü ön plana çıkartan dış politikası ve ekonomik performansıydı.

Fakat biz bu araştırma serisiyle sadece üç yılın Türkiye algısının bölgesel resmini çektik ve çektiğimiz resimlerin önemli göstergelerini sizlerle paylaştık. Mümkün olduğunca görünenin ötesine gitmemeye çalıştık. Yüzeyde kalmaya, derin analizler yapmamaya gayret ettik.

Buna rağmen sunuşu bu yıl da bir uyarı ile bitirmek, Ortadoğu halkının gözünde başarılı olmanın diplomaside mutlaka başarılı olmak anlamına gelmediğini söylemek istiyoruz. Ayrıca Türkiye'ye karşı duyulan sempatinin her alanda ve her yerde güce tahvil edilemeyeceğini de vurgulamadan bu raporu sona erdirmemek gerektiğine inanıyoruz.

Metodoloji

Ortadoğu'da Türkiye Algısı Anketi, KA Araştırma Şirketi tarafından Bilgisayar Destekli Telefon Görüşmeleri (CATI) ve Yüz Yüze Görüşme yöntemleri ile 16 ülkede gerçekleştirilmiştir. CATI metodu, KA Şirketi'nin İstanbul'daki arama merkezinde Arapça ve Farsça olarak Mısır, Ürdün, Lübnan, Filistin, Suudi Arabistan, Suriye, İran, Tunus, Umman, Bahreyn, Katar, Kuveyt, BAE, Yemen ve Libya sahalarında kullanılmıştır. Yüz Yüze Görüşme tekniği ise KA Irak Bürosu tarafından araştırmacının Irak sahasında kullanılmıştır. Anket, 16 Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkesinde toplam 2,323 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeler anket yapılan her ülkenin önemli şehirlerinde rastgele örnekleme metoduyla seçilen 18 yaş üstü kişiler ile gerçekleştirilmiştir. Anketin saha araştırması 19 Ekim-15 Aralık 2011 tarihleri arasında yapılmıştır. Soru formu 48 içeriksel, 12 demografik ve 20 kalite kontrol sorusundan oluşmaktadır. Araştırma %95 güven aralığında, bölgesel sonuçlarda +/-%2.03, ülkesel sonuçlarda en fazla +/-%7,5 istatistiksel hata payı içermektedir.

14 Ortadoğu ve Kuzey Afrika Ülkesi (Mısır, Ürdün, Lübnan, Filistin, Suudi Arabistan, Suriye, Tunus, Umman, Bahreyn, Katar, Kuveyt, BAE, Yemen ve Libya): CATI saha çalışması anadili Arapça olan 40 eğitimli mülakatçı tarafından gerçekleştirilmiştir. Başarıyla gerçekleşen bir görüşme 16 ila 111 dakika arasında değişkenlik göstererek ortalama 35 dakika sürmüştür. Görüşme yapılan haneler rastgele numaralar üretilerek (son 4 rakam) seçilmiş, katılımcı ise 'Tamsayım' (Enumeration⁶) yöntemiyle belirlenmiştir.

Saha çalışması esnasında toplamda 6,201 temas kurma girişiminde bulunulmuştur. Bağlantı kurulamama oranını (non-contact rate) %34,5 olarak verecek şekilde bu temasların 2,136 tanesinde telefonla bağlantı kurulamamıştır. Cevaplama oranını (response rate) %49,9 olarak verecek şekilde kurulan 3,509 başarılı bağlantının 1,758 tanesinde anket sorularının cevaplanması çeşitli nedenlerle reddedilmiştir.

İran: CATI saha araştırması anadili Farsça olan 15 eğitimli mülakatçı tarafından gerçekleştirilmiştir. Başarıyla gerçekleşen bir görüşme 13 ila 61 dakika arasında değişkenlik göstererek ortalama 28 dakika sürmüştür. Görüşme yapılan haneler rastgele numaralar üretilerek (son 4 rakam) seçilmiş, katılımcı ise 'Tamsayım' (Enumeration) yöntemiyle belirlenmiştir.

İran'daki saha çalışması esnasında toplamda 969 temas kurma girişiminde bulunulmuştur. Bağlantı kurulamama oranını (non-contact rate) %53,4 olarak verecek şekilde bu temasların 517 tanesinde telefonla bağlantı kurulamamıştır. Cevaplama oranını (response rate) %59,7 olarak verecek şekilde kurulan 479 başarılı bağlantının 193 tanesinde anket sorularının cevaplanması çeşitli nedenlerle reddedilmiştir.

Irak: Yüz Yüze Görüşme yöntemi ile saha çalışması 39 eğitimli Iraklı mülakatçı tarafında gerçekleştirilmiştir. Başarıyla gerçekleşen bir görüşme 33 ila 59 dakika arasında değişkenlik göstererek ortalama 41 dakika sürmüştür. Örnekleme birimleri P-Kod Sistemi (posta kodu sistemine benzer bir yöntem) kullanılarak

6 'Tamsayım' yönteminde telefonu açan kişi hanesindeki 18 yaş üzeri kişileri belirtmektedir. Katılımcının verdiği sırayla CATI sistemine işlenen isimleri sistem birden başlatarak numaralandırmaktadır. CATI sistemi rastgele

bir sayı belirleyip (örneğin 2), bu numara ile eşleşen kişiyle (telefonu açan kişinin ikinci sırada saydığı isim) mülakat yapmaktadır.

belirlenmiştir. Bu sistem kullanılarak seçilmiş olan Birincil Örnekleme Birimleri'nin (PSUs) tüm bölgelerini kapsamak ve örnekleme birimlerini rastgele hale getirmek mümkün olmuştur. Daha sonra haneler (köydeki ya da sokaktaki) rastgele yön prensibine göre seçilmiş ve hane içinde anket yapılacak katılımcı 'en son doğum günü' metodu ile belirlenmiştir.

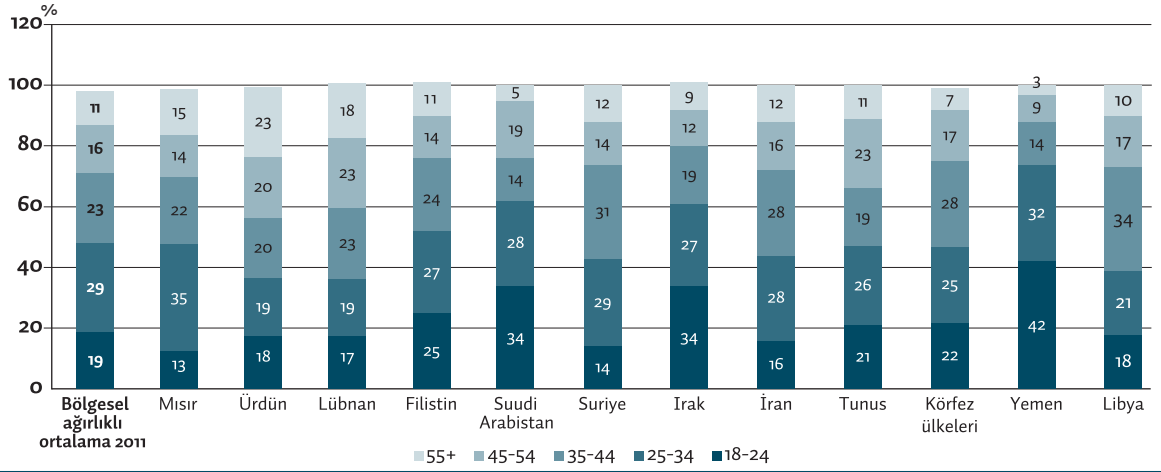
kurulamama oranını (non-contact rate) %3,9 olarak verecek şekilde bu temasların 14 tanesinde yüz yüze görüşme için bağlantı kurulamamıştır. Cevaplama oranını (response rate) %83,4 olarak verecek şekilde kurulan 343 başarılı bağlantının 57 tanesinde anket sorularının cevaplanması çeşitli nedenlerle reddedilmiştir.

Irak'taki saha çalışması esnasında toplamda 359 temas kurma girişiminde bulunulmuştur. Bağlantı

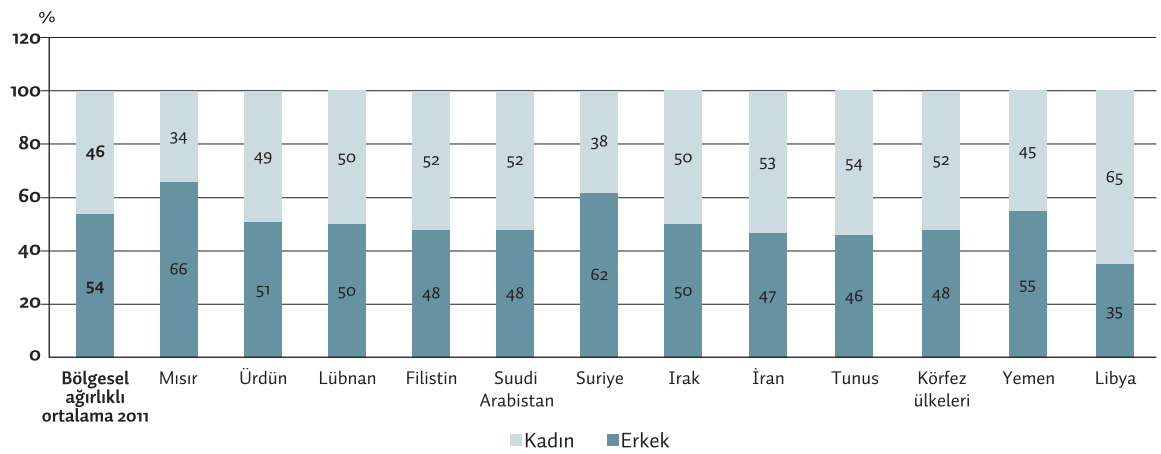
Ülke	Yöntem	Saha çalışması tarihleri	Toplam nüfus/ 18 yaş üstü nüfus	Anketin yapıldığı şehirler	Örneklem	Ağırlık faktörü
Mısır	CATI	Ekim 19 – Aralık 15, 2011	83,133,140 / 52,610,458	Kahire, El Gize, İskenderiye, Eş-Şarkiye	18 yaş üstü 153 yetişkin	3,99673
Ürdün	CATI	Ekim 19 – Aralık 15, 2011	6,363,425 / 3,622,655	Amman, Irbid, Ez-Zerka, El-Belka	18 yaş üstü 246 yetişkin	0,17117
Lübnan	CATI	Ekim 19 – Aralık 15, 2011	4,311,450 / 3,042,929	Cebel-i Lübnan, Beyrut Bekaa, Eş-Şimal	18 yaş üstü 208 yetişkin	0,17004
Filistin	CATI	Ekim 19 – Aralık 15, 2011	4,165,878 / 2,122,487	Nablus, Gazze, Kudüs (yalnızca Arap nüfus), El-Halil	18 yaş üstü 284 yetişkin	0,08687
Suudi Arabistan	CATI	Ekim 19 – Aralık 15, 2011	28,250,717 / 18,308,245	Asir, Eş-Şarkiye, Mekke, Riyad	18 yaş üstü 159 yetişkin	1,33836
Suriye	CATI	Ekim 19 – Aralık 15, 2011	29,906,756 / 12,013,123	Şam, Halep, Humus, Hama,	18 yaş üstü 100 yetişkin	1,39631
Tunus	CATI	Ekim 19 – Aralık 15, 2011	10,724,572 / 7,704,996	Tunus, Sfakes, Susa, Nabil	18 yaş üstü 206 yetişkin	0,43474
Yemen	CATI	Ekim 19 – Aralık 15, 2011	24,876,797 / 12,218,305	El-Hudeyde, Hecce, San'a, Ibb	18 yaş üstü 100 yetişkin	1,42015
Libya	CATI	Ekim 19 – Aralık 15, 2011	6,464,263 / 4,171,491	Trablus, Bingazi, Ez Zaviye, Misurata	18 yaş üstü 100 yetişkin	0,48486
Körfez ülkeleri (Bahreyn, Kuveyt, BAE, Katar, Umman)	CATI	Ekim 19 – Aralık 15, 2011	16,783,866 / 12,792,907	Manama, Kuveyt, Abu Dabi, Doha, Maskat	18 yaş üstü 195 yetişkin	0,39414 0,73614 2,44104 0,60696 0,30554
Irak	Yüz Yüze Görüşme	Ekim 30 – Kasım 2, 2011	32,810,344 / 16,732,021	Bağdat, Erbil, Basra, El Anbar, Nineve, Zikar	18 yaş üstü 286 yetişkin	0,68000
İran	CATI	Kasım 17-30, 2011	75,579,296 / 54,519,800	Tahran, Horasan Rezevi, İsfahan, Azerbaycan-ı Şarki	18 yaş üstü 286 yetişkin	2,21571

Demografi*

YAŞ DAĞILIMI

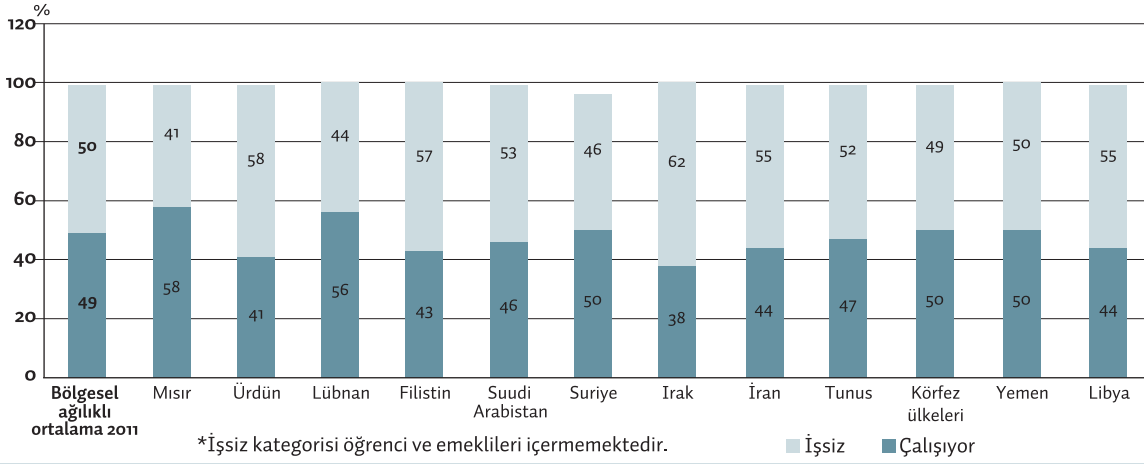

CİNSİYET DAĞILIMI

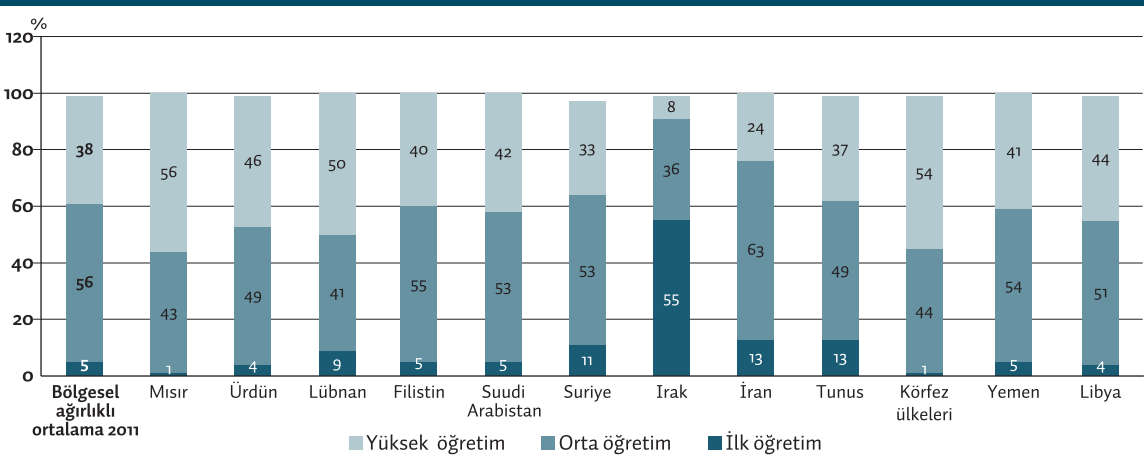

* Yüzdele yuvarlama farklılıkları nedeni ile %100'e tamamlanamayabilir.

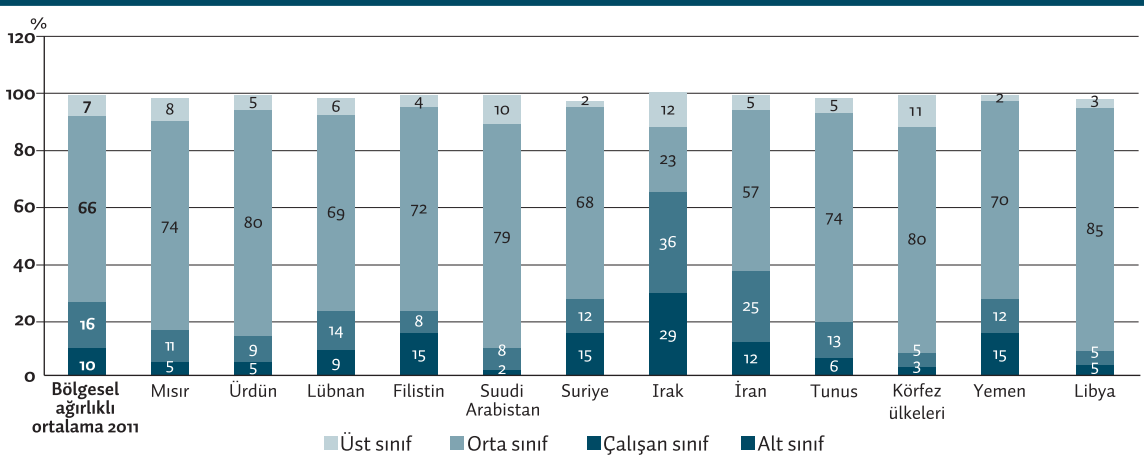
ÇALIŞMA DURUMLARI

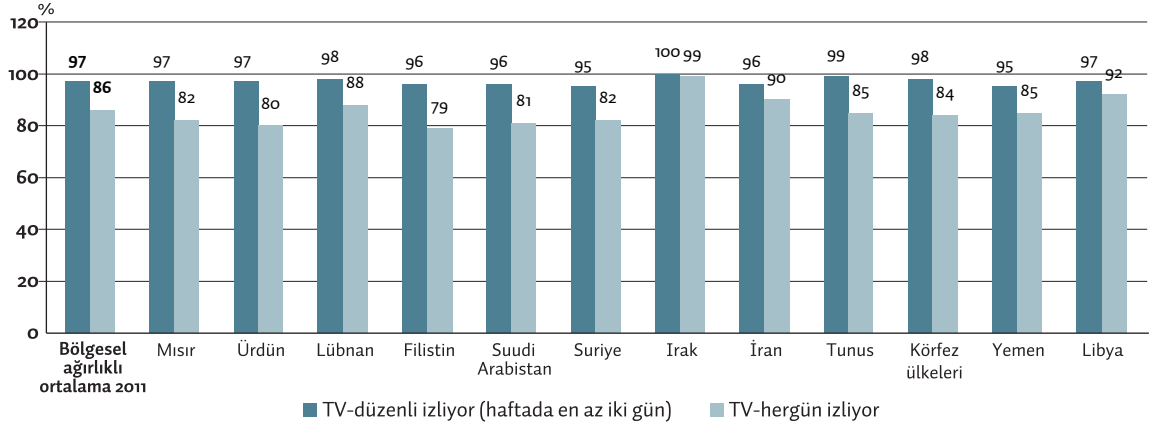
EĞİTİM DURUMLARI

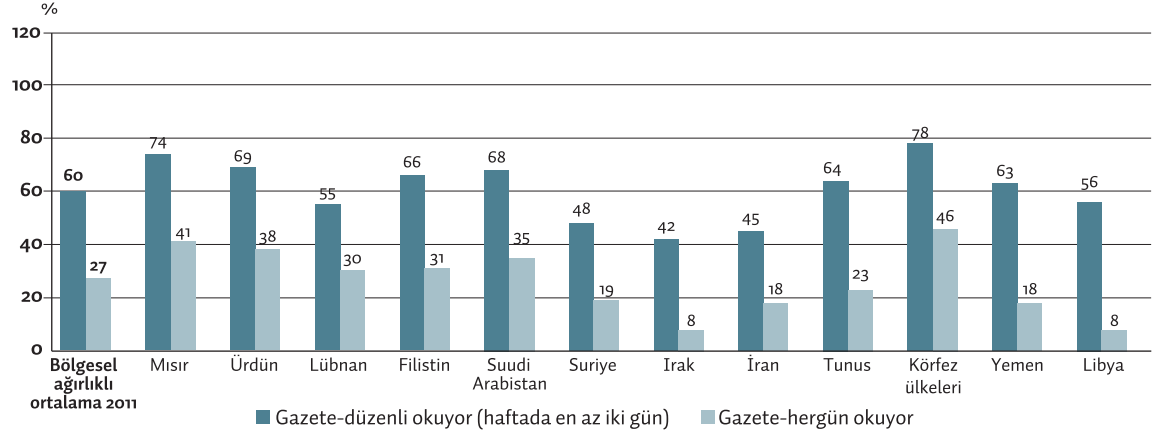
SOSYAL SINIFLARI (KENDİ BEYANLARIYLA)

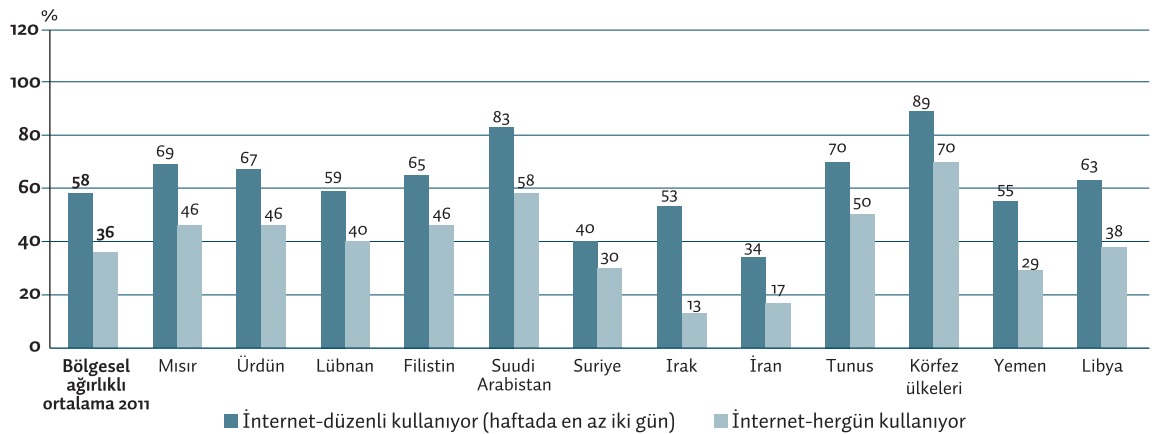
TELEVİZYON İZLEME ALIŞKANLIKLARI

GAZETE OKUMA ALIŞKANLIKLARI

İNTERNET KULLANMA ALIŞKANLIKLARI

Notlar

Notlar

TESEV

Bankalar Caddesi
Minerva Han, No:2, Kat: 3
34420 Karaköy İstanbul
T +90 212 292 89 03
F +90 212 292 90 46
www.tesev.org.tr

ISBN 978-605-5332-03-7